

Ja Natuurlijk · Yes Naturally

Art in America

MAGAZINE Jan 30, 2014

Art for the Anthropocene Era

News from the ecological front has been alarming of late. There was September's report from UN scientists on the acceleration of climate change and the near certainty that these developments are man-made. Then there was the impending arrival of Fukushima radiation on the West Coast, accompanied by half-hearted assurances that "most" of the radiation would be diluted to levels safe for human contact. These reports arrived as New York City prepared to commemorate the first anniversary of the devastating landfall of Superstorm Sandy, reviving memories of other recent damaging "natural" disasters, among them hurricanes Katrina, Wilma and Irene.

It can be hard to shake a sense of imminent eco-doom. Or is there room for "dark optimism," as the eco-themed initiative Expo I: New York at MoMA PS1, in Queens, last summer styled it? The UN report contains recommendations for international emissions caps and other cooperative measures, but in a world riven by economic, religious, cultural and military strife, that prescription seems unrealistic. What, if anything, can be done?

Against this backdrop of an increasingly endangered planet, eco art gains new relevance, as artists dare to tread where scientists, politicians, environmentalists and other specialists do not. These artists' work centers on the recognition that we have entered into the "Anthropocene"—a new geologic era marked by the impact of human activity on the earth. Working in a variety of modes, ranging from critique to practical demonstrations and shading into other current tendencies like social practice, relational aesthetics, environmental activism and systems theory, eco artists express the hope that art can point the way to a more ecologically sustainable future.

Several recent exhibitions have foregrounded differing approaches to environmental art. At Gemeentemuseum in The Hague last summer, works by over 80 contemporary artists spilled out of the museum into the surrounding grounds. The connecting thread between projects by artists such as Ai Weiwei, Francis Alÿs, Mark Dion, Jimmie Durham and Olafur Eliasson was the melding of nature, technology and culture. Works ranged from small aquatic ecosystems and a repository for nonindigenous species to porcelain "oil spills," plastic water lilies and a garden ornamented by the carcasses of soon-to-be-obsolete oil-dependent cars.

Titled "Yes, Naturally: How Art Saves the World" and curated by Ine Gevers of Amsterdam's Foundation Niet Normaal, this show offered a more upbeat prognosis than MoMA PS1's "Dark Optimism," only one part of the sprawling, festival-like exploration of ecological ideas conceived by director Klaus Biesenbach, along with curator Hans-Ulrich Obrist, codirector of Serpentine Gallery in London. In "Dark Optimism," a dystopian tone held sway. Characteristic were works like Pierre Huyghe's *Zoodram 5 (After Sleeping Muse by Constantin Brancusi)*, 2011, a glass tank that provided living quarters for different species of crabs that cannibalize each other, a none-too-subtle metaphor for human rapaciousness. With similar black humor, *Bródno People* (2010), by Pawel Althamer and six collaborators from a working-class neighborhood of Warsaw, remakes Rodin's heroic *Burghers of Calais* into a procession of zombies fashioned from trash and technological cast-offs.

Eschewing the irony that suffused these shows, "Vanishing Ice: Alpine and Polar Landscapes in Art, 1775-2012," recently at the Whatcom Museum of History and Art in Bellingham, Wash., traced the historic lineage of artists' fascination with the Arctic. Paintings, photographs, videos and documentary materials offered evidence of artists working as documentarians, popularizers and educators to shape public perceptions of the environment. The 90 works by 72 artists ranged from collaborations between 18th-century landscape painters and the original Arctic explorers to the elegiac meditations of photojournalist Gary Braasch and video artist Isaac Julien on the science, politics and poetry behind the rapidly disappearing ice floes.

Much recent eco art trades in contemporary terms like "posthuman" (originating in science fiction and referring to the collapse of distinctions between human and machine), "artificial nature" (the title of a 1990 exhibition curated by Jeffrey Deitch for the DESTE Foundation in Athens, Greece, and recently adopted as the project name for a virtual ecosystem by artists Graham Wakefield and Haru Ji) and "ecology without nature" (the title of a book by Timothy Morton that argues that nostalgia for nature is a hindrance to effective environmental action). But current projects build on a firm foundation of work by pioneers like Alan Sonfist, Helen Mayer Harrison and Newton Harrison, Agnes Denes and Mierle Laderman Ukeles, several of whom were included in "Dark Optimism." In the 1970s, these artists were already examining the ramifications of humanity's impact on the environment in works that encompass the transformation of landfills into parks, the restoration of sections of the urban grid to their presettlement state and the mapping out of ambitious plans for the natural and industrial restructuring of endangered watersheds.

Such works were surveyed in a groundbreaking 1992 exhibition at New York's Queens Museum of Art titled "Fragile Ecologies," organized by "Vanishing Ice" curator Barbara Matilsky. While many new works are basically descriptive, exposing and commenting on the dysfunctional interrelationships between humans, technology and nature, the projects in "Fragile Ecologies" were prescriptive, focused on the amelioration of environmental harm. In today's rhetoric, this solution-based approach is often cast as essentialist for its purported separation of nature from culture. This is an argument articulated by T.J. Demos in "The Politics of Sustainability: Art and Ecology," an essay published in the catalogue accompanying the Barbican Art Gallery's 2009 exhibition "Radical Nature: Art and Architecture for a Changing Planet 1969-2009." But in fact, works like the Harrisons' 1989 Sava River Project, Denes's 1982 *Wheatfield* and Ukeles's ongoing Maintenance Art (an umbrella term for all her work, initiated in 1969 with a manifesto) demonstrate a clear understanding of the necessity of placing humanity within the larger matrix of nature.

The tradition of practical eco art continues today in the work of such practitioners as Jackie Brookner, Aviva Rahmani and Peter Fend and younger artists like Mark Dion, Nils Norman, Amy Balkin and Tue Greenfort, as well as the four artists considered in this article: Mel Chin, Lillian Ball, Mary Mattingly and Natalie Jeremijenko. These four seek solutions, some feasible, some whimsical, to specific environmental problems. Their current projects have been inspired by recent ecological disasters and suggest ways that we may at least partially counter the worst impacts of environmental degradation and climate change. Their work is not without theoretical and practical dilemmas, among them: Does such work simply normalize a bad situation, providing little more than a Band-Aid for a gaping wound? Does a focus on individual efforts undermine the need for systemic change? What is the role of the artist in science-based experiments? How does one evaluate "success"? To what extent do remediation-based projects really remediate? How do artists reach out to corporate and institutional partners without being captured by their often contrary agendas?

Mel Chin has been struggling with these issues for 25 years. His “Revival Field” project, initiated in 1990, is now a classic model for the partnership of art and environmental science. Working with agronomist Rufus Chaney and bucking the opposition of the politically besieged head of the National Endowment for the Arts, Chin demonstrated the efficacy of using “hyperaccumulating” plants to leach toxic metals from the soil. The first *Revival Field* was constructed in 1991 on a Superfund site outside St. Paul. Following a positive outcome, the pair developed a scientific protocol that has replicated the results in numerous controlled experiments, including subsequent “Revival Field” iterations in Palmerton, Penn.; Zoetermeer, The Netherlands; and Stuttgart, Germany.

Chin does not function solely as an eco artist, and his plans for a retrospective at the New Orleans Museum of Art (Feb. 21-May 25) attest to a restless, wide-ranging intelligence that touches on everything from alchemy and mycology to politics and community activism. His acumen has manifested itself in such diverse projects as the artistic infiltration of the TV series “Melrose Place” and the creation of a noncompetitive computer game. He returned to the issues that inspired “Revival Field” after a trip to post-Katrina New Orleans in 2006. He discovered that many of the inundated areas were reporting high levels of lead contamination. Further investigation revealed that this problem predated Katrina and that in fact it is endemic in urban areas throughout the country. Lead contamination is a result of airborne dust emanating from gasoline, paint and other industrial materials and is a particularly disquieting problem in already neglected neighborhoods because it can stunt the development of young brains and bodies.

Again, Chin turned to science for a solution. There are no hyperaccumulating plants that neutralize lead, but working with scientists, environmental health experts and landscape architects from a variety of universities, he discovered a process currently in use by the U.S. military to detoxify its bases. It involves the creation of a natural substrate of organic phosphate that will attach itself to lead-contaminated soil and render it harmless. He dubbed this protocol TLC—Treat, Lock and Cover—and proposed to exploit the mechanisms of art to publicize, fund and encourage the adoption of this procedure.

In 2007, Chin launched “Operation Paydirt” as a way to bring together the problem’s various stakeholders. Recognizing that successful implementation of TLC depended on public and political entities not known for nimble movement or an embrace of innovation, he launched the “Fundred Dollar Bill Project.” This is a publicity scheme designed to create grassroots support while shaming local and federal officials into taking action. Fundreds (a combination of fun, fund and hundred) are hundred-dollar bills drawn by children based on a template available on the project’s website. Working with schools, churches and other institutions, Chin proposes to gather 300 million “dollars” worth of Fundreds. These will then be delivered by armored car to the U.S. Capitol, where the participants in the project will demand an equal number of real dollars to fund lead remediation nationwide. The scheme is currently under way, with 441,280 Fundreds (\$44,128,000) collected as of this writing. The publicity it has generated has already led to the implementation of TLC under the aegis of the Environmental Protection Agency in contaminated neighborhoods in West Oakland, Calif., and New Orleans.

Lillian Ball’s ongoing WATERWASH® also hinges on the productive partnership of the artist with non-art institutions. (Ball was advised by an intellectual property rights lawyer to trademark the catchy name, although all the concepts are in the public domain.) A sculptor dealing with issues of water and liquid since the late 1970s, Ball has been pursuing environmental art since 2003. The project is a water remediation system, consisting of pathways, plantings and wetlands, aimed at cleansing toxic substances from runoff in urban areas. Like “Revival Field,” it uses natural processes to heal the damage done by industrialization and human development. [pq]Jeremijenko wants to change the status of nonhumans by extending to them the kind of rights currently reserved for humans. [/pq]

Inspired by a conversation with a Long Island town planner and ecologist, Ball had already created (in 2007-09) the prototype for WATERWASH in Mattituck, N.Y., on Long Island’s North Fork, when she approached Paul Chapman, vice chairman and president of ABC Carpet & Home, in 2009. The ABC warehouse building butts up against the Bronx River waterfront in New York City’s heavily industrialized South Bronx. Before Ball’s involvement, it was just one more unsightly urban development with a parking lot from which oil and sediment-laden rainwater ran into the river. With financial assistance from the National Fish and Wildlife Foundation’s Bronx River Watershed Initiative, Ball enacted a system that would remove these impurities from the runoff while engaging members of the local community and the larger public. She notes with satisfaction that the money for this initiative comes from fines levied on industrial polluters.

Like “Operation Paydirt,” WATERWASH is multifaceted. Its ecological component entails the use of plant roots, soil and microorganisms to filter toxic chemicals from rainwater before it enters the river. For this aspect, Ball received assistance from the environmental engineering firm eDesign Dynamics. Public service and educational elements exist in the creation of a public park in a formerly inaccessible and uninviting section of the Bronx waterfront. To plant the new park, Ball worked with young South Bronx residents recruited from Rocking the Boat, a local nonprofit focused on engaging youth in ecological efforts. Environmental engineers from Drexel University in Philadelphia are monitoring the effectiveness of the project.

WATERWASH ABC (2011) offers a lyrical vision of nature in the city, comprising a gently curving pedestrian path composed of recycled glass that winds down from the parking lot through a meadow of shrubs, wildflowers and native grasses. The path leads to a platform overlooking a wetland that has become home to birds, fish and clams. There is also informative signage explaining the process by which the project was created and how it functions to neutralize toxic waste.

WATERWASH ABC was tested with the onslaught of Hurricane Irene and Superstorm Sandy. Ball notes that the wetland was designed with the possibility of such storm surges in mind, and while it and the ABC warehouse were flooded, the waters went down much more quickly and did much less damage than in other shoreline areas. While she continues to oversee the ABC site, Ball reports that two other WATERWASH iterations are currently in the development stages.

Mary Mattingly looks beyond the kind of immediate problems addressed by Ball and Chin toward what she refers to as the posthuman future, reflecting her conviction that humanity will survive only if we reduce our footprint on Earth. Over the last 13 years she has been engaged in a number of projects that explore the possibility of self-sustaining environments. Her “Wearable Homes” are garments designed to keep the wearer comfortable no matter what the temperature. The 2009 “Waterpod Project,” a collaboration with numerous people, was an amphibious home built atop a 30-by-100-foot barge—complete with living quarters, a greenhouse, a windmill and a chicken coop—on which she, three crew members and various guests lived for five months. And her mobile “Flock Houses” (2011-), geodesic

domes covered with tarps, are made from reclaimed materials and equipped with systems for rainwater capture, inner-city agriculture and solar and human-powered energy. These modular units are designed to hitch to vehicles for easy transport around the city. Mattingly has also taken her own critique of materialism to heart with a 2013 performance in which she fashioned all of her possessions into a twine-wrapped ball and dragged it across the Bayonne Bridge, which stretches between Bayonne, N.J., and Staten Island.

Mattingly's most recent project, *Triple Island* (2013), was inspired by works including Robert Smithson's 1970 *Floating Island*, Gordon Matta-Clark's 1974 "Fake Estates" and Ukeles's Maintenance Art. It comprised three elements: a Flock House, a community garden and a greenhouse. Mattingly erected these on the Manhattan side of the East River on a barren stretch of waterfront that had become a dumping ground for cars after Hurricane Sandy. The work was one of a set of temporary artists' projects initiated on this site by the Lower Manhattan Cultural Council as part of Paths to Pier 42, an effort to rethink uses of the waterfront. Once again Mattingly focused on issues of sustainability and interdependency. Over four months, *Triple Island* provided a home to a series of residents who lived in the house, tended the garden and generated their own electricity with a combination of solar power and a bicycle contraption. Mattingly estimates that the homegrown food, rainwater collection and self-generated energy rendered *Triple Island* about 50 percent self-sustaining.

Perched at the edge of the water, the whole setup had a Robinson Crusoe ambience. Over the course of the summer, residents hung around outside in nice weather and took refuge inside during rainstorms, while curious passersby and community members dropped by to chat or pick vegetables. Set against the backdrop of the busy FDR Drive on one side and barges drifting by on the East River on the other, *Triple Island* offered the aspect of an urban oasis. As one resident, Andrea De Pascual (a doctoral candidate in art education in Madrid), remarked of the experience: "It's a very slow life in a fast city."

Natalie Jeremijenko, who earned degrees in engineering, neuroscience and bioengineering in her native Australia before moving into art in 1988, takes the posthuman idea to its logical conclusion. She wants to change the status of nonhumans by extending to them the kind of rights currently reserved for humans. She also wants to offer her audiences some models for action. As she remarked to me in an interview, "There is a crisis of agency—we don't know what to do as individuals." Drawing on American philosopher John Dewey's idea of the citizen scientist, she sets up situations and experiments that suggest some possibilities.

Jeremijenko's projects have a whimsical nature that belies their serious import. Over the last 20 years, she has created prototypes for such ideas as "Feral Robotic Dogs," which have been equipped with chemical sensors so that they can sniff out environmental toxins, and a "Butterfly Bridge," which encourages butterfly pollination across otherwise disconnected patches of urban nature. *Tree X Office* was a solar-powered work space installed in the summer of 2012 at Socrates Sculpture Park in Queens. It was "owned" by the tree in which it was constructed. As landlord, the tree made \$400 a month and used the profits for its own interests, which included sending its saplings to be planted at various universities. Jeremijenko has also set up "Fish Restaurants" (2010-) where, as she notes, fish are fed rather than eaten. Their movements are monitored by sensors in robotic buoys, yielding data on water quality, while the algae-based food they are fed binds to heavy metals they may have ingested, allowing the toxins to pass through them.

These projects have all been developed under the auspices of Jeremijenko's Environmental Health Clinic, which is attached to New York University, where she is also an associate professor of art and affiliated with the computer-science department. Currently Jeremijenko is working on "Mussel Choir," a project relying on the fact that mussels filter water at a prodigious rate. She outfits the mussels with sensors that

"Revival Field" was indeed art because it involved the sculptural manipulation of materials, in this case by carving away at a block of pollution. Jeremijenko uses more recent terminology when she argues that her work is a version of "institutional critique," aimed not at the institutions of the art world but at the institutions that determine the fate of our society.

What seems clear is that projects like these harness the power of art, including its tendency toward metaphor and verbal/visual play, its resistance to received ideas and its willingness to colonize new areas of knowledge, to persuade us to think differently about our relationship to the environment. They suggest that with a more proactive approach to environmental concerns, the posthuman era need not signal the end of human life as we know it. Instead, the Anthropocene might provide a new beginning for all the partners in the health of the planet.

ELEANOR HEARTNEY is a New York-based art critic.

Art in America

Event

Cultures Melting into Natures: A Review of Ja Natuurlijk (Yes Naturally)

April 22, 2013 — by [Daniel Rotsztain](#)

Ja Natuurlijk (Yes Naturally) is a collaborative art manifestation that is taking place at GEM, Fotomuseum and Gemeentemuseum in The Hague until August 18, 2013. The exhibit embraces the increasingly ambiguous space between our ideas of nature and society, linking the diversity of works on display to two essential questions: What is natural? And who or what decides?

With Artistic Direction from Ine Gevers of Niet Normaal, Yes Naturally showcases international artists' perspectives on the merging of natures and cultures, making its mission to "not distinguish between human[s], nature and technology." Establishing at the outset that nature and culture are highly intertwined phenomena — more connected than discrete — the exhibit swiftly departs from old-school Western notions of society as wholly separate from nature, diving into a highly experimental realm between the fields of art and science. The viewer must quickly accept these basic principles — that there is no such thing as artificial, that nature and culture are one in the same, that cities are ecosystems — or else be left out of the logic and insight provided by the exhibit.

While the pieces that make up Yes Naturally range from the silly to the serious, they are all undeniably full of humour. Onslaughts of laughter are inevitable, and will lead to moments of clarity and a deep understanding that humanity and technology are indeed a part of, not apart from a broader terrestrial ecology. The jocularity of Yes Naturally brings with it hilarious and liberating cognizances.

While taking the traditional form of an art exhibit, Yes Naturally is more of a hybrid-species: an art-gallery meets science-museum meets fun-house. The exhibit is spread

within the museum, with installations spilling over the walls and spread throughout the museums' stately grounds. Visitors are first greeted to the exhibit by playful sculptures made from discarded plastic materials, adding colour to the museums' ornamental pools. These large, floating artworks by Filipino artist-duo [Alfredo and Isabel Aquilizan](#) are made up of thousands of waste materials that have been ritually transformed into fetishized objects made to protect species and places in nature.

Within the museum's walls, Finnish artist [Antti Laitinen](#)'s video installation *Bare Necessities* is a humorous critique of the highly romanticized ideal of 'going back to nature'. Laitinen takes this idea to its bitter end, and shares his experience of going into 'the wild' without supplies. Along with capturing humorous images of Laitinen, stark naked and struggling to make a fire, the videos include more solemn moments where the artist, staring blankly over the tree-topped horizon and into space considers the brutish and unforgiving reality of a life 'back in nature'.

Bare Necessities

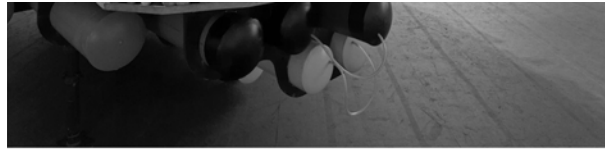
Further into the exhibit, Bio-artist [Egied Simons](#)' works are small aquatic ecosystems, complete with water, flora, and microscopic water-insects, and neatly contained within three aluminum boxes. The lids of the boxes reflect and magnify their contents, creating a luscious and fine grained pattern that looks like a romantic landscape painting when viewed from afar. Simons brings microscopic subject matter typically relegated to the realm of biology and life sciences to a wider audience. His work allows the viewer to gaze into the scientific/organic world of the micro, offering a powerful experience of the incredibly small beating hearts of snail embryos. With his highly contained ecosystems, Simons explores how science and

magnification “makes the small tangible, instantly endowing it with significance and emotion”.

Egied Simons

Also making use of ‘living art’ but with a decidedly more political tone, *Simon Starling’s Island of Weeds* is a refuge for plants. Responding to the Scottish government’s regulation of the growth rhododendrons — introduced from Spain in 1763, and thus deemed a non-native species to be eradicated — Starling has constructed a safe asylum for the offender-organism. In doing so, Starling deconstructs the flawed concept of a ‘native’ plant species. In the context of a highly globalized world — where plant life need not yield to human-defined borders — Starling renders the Scottish government’s policy cruel and ridiculous.

Island of Weeds

While the humorous tones of the exhibit range from hopeful visions of the future, cynical critiques of the present, and appeals from social and environmental activists, *Yes Naturally* is above all an exercise in absurdity. Within this absurdity, its tricky and ambiguous subject matter is given room to breathe, allowing its radical principles to be more readily accepted by its viewers. At the end of the exhibit, gazing over a sun-baked mass of plastic — a piece of the *Pacific Ocean Garbage Patch* retrieved by *Maarten vanden Eyed*, the viewer is mentally prepared to accept that plastic from this horrid pollution is natural, a sort of 21st century formation of coral. And while plankton are adapting to this new nature-culture rapidly, physically incorporating the plastic’s nutrients into their metabolism, so should we — conceptually.

Pacific Ocean Garbage Patch

As the visit to *Yes Naturally* comes to an end, visitors get a chance for final reflections with Finnish artist *Tea Mäkipää’s Petrol Engine Memorial Park*. Lining the

museum’s western wall, abandoned, rusty cars have been ornamentally transformed into large garden beds. Set in the near future, the installation’s plaques playfully proclaim the end of the ‘age of oil’. The car-garden beds triumphantly embrace an unmentioned new world order, fanciful flowers and plants grow organically upwards, embracing the sky — the antithesis of a world of pollution, petrol and plastics. As today’s cars rumble by on the busy city streets, the viewer can contemplate how a change in the order of things — from petrol-economies to something more sustainable, perhaps — necessarily must grow out of the old world order. Shedding the skin of the petrol age, this new age will take up its refuse and trash as resource, and make new out of it.

Petrol Engine Memorial Park

Many more works make up *Yes Naturally*, each exploring how culture and nature can reinforce each other and in the process create conditions for a better world. The exhibition, at the GEM Museum for Contemporary Art, Fotomuseum and Gemeentemuseum, is open until August 18.

The program for *Yes Naturally* consists of several events and exhibitions at several locations in The Hague. Be sure to take a look at the [agenda](#) since there’s a lot to do, see and explore.

Eco-kunst tegen de onwetendheid

Met de kunstmanifestatie 'Ja Natuurlijk' probeert Ine Gevers het eco-analfabetisme te bestrijden. Bezoekers verlaten aangenaam verward de expositie om eens lekker uit te waaien op het strand. En dat is al een begin.

Hans Marijnissen

Om maar eens twee uitersten te noemen. Aan het begin van de survivaltocht door het GEM, onderdeel van het Haags Gemeentemuseum, heeft het Nederlandse kunstenaarsduo Persijn Broersen en Margit Lukács de landschappen van de Bambi-films als in een reusachtige kijkdoos achter elkaar gezet. Het heretje zelf is weggepoetst, zodat er een paradijs overblijft zoals wij, in Nederland toch allemaal stedelingen, ons natuur voorstellen. De zon schijnt, het groen maakt prachtige rondingen, maar... begint het romantische landschap in de verte dreigend te worden?

De donkere wolken uit deze presentatie kondigen een duistere tocht door de zalen aan, waarin niets lijkt wat het is, waarin alle zekerheden gekanteld worden om uiteindelijk uit te komen bij de lijken van een blanke en een zwarte man die op de museumvloer in elkaar zijn gezakt. De lichamen zijn van was, maar levensacht – al kun je dat niet echt zeggen over een dode. 'The Clearing' waarvoor kunstenaar Roy Villevoye zelf model stond, zou in een andere setting de vraag opwerpen of hier sprake is van een uit de hand gelopen racistisch conflict. Maar als laatste object in de kunstmanifestatie 'Ja Natuurlijk' heeft de opstelling de betekenis gekregen van de mens als uitgestorven diersoort. Niet de eerste, maar zeker niet de laatste.

Curator Ine Gevers, die in 2009 in de Amsterdamse Beurs de manifestatie 'Niet Normaal' over diversiteit organiseerde, buigt zich met 'Ja Natuurlijk' over de vraag wat natuur eigenlijk is. Het is in ieder geval niet iets waarnaar je 'van buitenaf' naar kunt kijken, zegt Gevers. Natuur is geen object, dat we naar believen kunnen gebruiken, leegroeven en weer aanplanten. Ze hekelit in dit op-

zicht het 'menschentisme', met die op onszelf gerichte bril waardoor we de wereld bekijken. "Met de opkomst van de landbouw en de daarop volgende industrialisatie hebben we ingegrepen op zo'n enorme schaal, dat we de impact die dat ingrijpen op de aarde heeft niet kunnen beseffen", zegt Gevers terwijl ze door de zalen van het GEM loopt. "We hebben een geo-ramp veroorzaakt, vergelijkbaar met het effect van een wereldwijde aardbeving. Dat niet-beseffen noem ik eco-analfabetisme."

Toch zijn we volgens Gevers in alle opzichten schatplichtig aan een ecosysteem waarin de mens als organisme slechts een van de schakels is. We dienen volgens haar goed voor de aarde te zorgen, niet uit een soort edelmoedigheid of geloof, maar omdat dit een voorwaarde voor ons bestaan is, als onderdeel van een zelflerende wereld.

Gevers vroeg zeventig kunstenaars verfrissende en uitdagende voorstellen te doen voor een alternatief wereldbeeld, dat uit een 'cultuurnatuur' bestaat, bevolkt door vele ongelijksoortige spelers. Zo zal prinses Máxima vandaag bij de opening van de kunstmanifestatie langs een opstelling van Zeger Reyers lopen waarop paddo's zijn gekweekt. De museale omgeving moet ze de komende weken drogen. Dit proces van uitdrogen valt volgens de wet onder het 'prepareren' van paddo's en is verboden. Terwijl de paddo zich van geen schuld bewust is, verschuift zijn status van het ene op het andere moment van legaal naar illegaal. Maar wat of wie speelt hierin een rol? Zijn het de schimmels, zijn het bacteriën, is het de airco, het vocht, of is het toch de kunstenaar? De museumdirecteur? Of misschien Gevers zelf? Heeft de prinses een eigen rol?

Heel lang zal ze daar niet over kun-

nen peinzen, want daar plaatst Mark Dion met zijn 'Mobiële Wilderness Unit' een volgend vraagteken. Hij zette bizons, planten en zoals hier in Den Haag een wolf, op aanhangwagentjes als voorbeelden van 'maakbare natuur'. "Zou dat wendbare karretje niet staan voor het feit dat wij 'de natuur' graag wegzetten als object onder definities die ons op dat moment goed uitkomen?", vraagt Gevers zich af. Puur om haar de baas te kunnen blijven?

De Mexicaanse kunstenaar Raul Ortega Ayala onderzocht jaren de wereldwijde voedselpolitiek en verbeeldde zijn indrukken in zijn 'Babel Fat Tower', een replica van dierenet van Pieter Breughels bekende schilderij 'De toren van Babel' uit 1565. De warmte van de lampen zorgt ervoor dat de toren gedurende de tentoonstelling langzaam wegsmelt: De Bijbelse symboliek van vooruitgang en verval.

En dan moet het werk van Luuk Wilmering nog komen. In 'Scientist, Lost' heeft de wetenschapper archiefkaarten met foto's van vogels verzameld. Ze zijn alleen niet ingevuld. Maar het is te laat. Alle vogels zijn uitgestorven.

Toch is 'Ja Natuurlijk' niet alleen kommer en kwel. Het werk van Pier-

'Victoria Regia (First Night Bloom)', Keith Edmier, 1998.

FOTO'S RICILARD DE BRUIJN

Het behoud van de aarde is het zware thema van de manifestatie *Ja Natuurlijk* in Den Haag. Op de boordevolle expositie laat weinig onberoerd, zelfs niet in het restaurant: daar staan miereneieren op het menu.

Even mooi als monsterlijk

DOOR LUCETTE TER BORG

In de controlekamer is het aftellen vast begonnen. Maar buiten op de grens van land en water klinkt golfslag, het zachte gebrom van een auto, de schelle roep van een meeuw. Het drooggevalven wad van Tanegashima, een eiland ten zuiden van Japan, gloeit verlaten in het bleke ochtendlicht. Maar op het panoramapunt op een rots boven zich is het vol. Filmploegen hebben zich er geposterd, de camera's beschermd tegen opspattend water en vogelpoep. Er verschijnt rook, een reusachtig scherm vol rook, en uit die rook stijgt een raket op, de ruimte tegemoet.

„De mens vertrok vanaf de planeet die aarde heet en reisde naar de ruimte”, vertelt een man buiten beeld. „In die ruimte zag hij tal van nieuwe dingen waarvan hij leerde. Maar net zoals je vroeger pas overzee diep van binnen voelde wat er goed was aan Japan, zo leert de mens in de ruimte pas hoe mooi zijn eigen planeet is.”

De Australische filmmaker Susan Norrie (1953) brengt de boodschap verstopt. In het videowerk *Transit* (2011) wisselen surrealistische opnames van hulp na de tsunami en de ramp in Fukushima zich af met sprookjesachtige beelden van een rokende vulkaan, menselijk geroemel op een feest, een passagierschip dat aan komt glijden over een rimpelloze zee, en natuurlijk de spierwitte raket die als een vingering van God in de dampkring verdwijnt. Norries boodschap, die raakt aan de liefde voor de uitzonderlijke planeet die we aarde noemen, vormt de grondtoon van de vandaag geopende megamanifestatie *Ja Natuurlijk. Hoe kunst de wereld redt*.

In en om het Fotomuseum en het GEM in Den Haag, op verschillende plekken in Den Haag, draait het de komende maanden om een zwaar thema als het behoud van de aarde. Hoe te voorkomen dat poolkappen

verdwijnen, het oppervlaktewater vergiftigd raakt, dieren uitsterven, de buitenwereld alleen nog maar met zuurstofmaskers op te betreden is en de mens steeds meer verwordt tot een buitenissig wezen dat zijn eigen biotoop vernietigt?

Ruim zeventig nationale en internationale kunstenaars zijn door artistiek directeur Ine Gevers uitgenodigd om die vragen serieus, ernstig, lichtvoetig of superkomisch onder de loep te nemen. Gevers, bekend van de publiekstoegekankelijke en maatschappelijk geëngageerde kunstmanifestaties *Niet Normaal* in 2009 in de Beurs van Berlage in Amsterdam en (langer geleden) *Ik + De Ander*, heeft met *Ja Natuurlijk* opnieuw een thema te pakken dat urgent is en zo wordt gepresenteerd dat een breed publiek zich aangesproken voelt.

Sinds Cathérine Davids Documenta X in 1997 worden vooral biënnales en documenta's gedomineerd door kunst die wereldproblematiek op grote en kleine schaal in kaart brengt. Solisten vind je onder die kunstenaars, maar ook op internet bewegende, losse gemeenschappen, groepen gelijkgezinden die onder kunst ook de aanleg van stadstuinen of het ontwikkelen van alternatieve betalingssystemen verstaan.

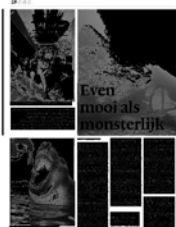
Ja Natuurlijk haakt daarop in. De tentoonstelling en het daarbij verschenen boek – met even diepgravende als vrolijke inzichten opleverende essays – bieden jong en oud de kans om zijn of haar ecologische intelligentie te vergroten. „Stap één naar die intelligentie”, zo schrijft Gevers in de catalogus, „is erkennen dat we deel zijn van een even mooie als monsterlijke omgeving.”

Vergeet dus de traditionele tegenstelling tussen dader en slachtoffer die het klimatologisch debat beheerst en nauwelijks voortgang brengt. Verban de door de Kerk en romantici bedachte splitsing tussen natuur en cultuur, mens en dier, li-

chaam en geest. Vergeet ook de oordeelskadavers.

Wie beseft dat het spijsverteringskanaal van de zakpijp, een van de primitiefste manteldiertjes die al vijfhonderd miljoen jaar bestaan, overeenkomsten vertoont met dat van de mens, beziet zichzelf in de toekomst toch anders. Wederkerigheid is het uitgangspunt in Den Haag. Samenwerking een noodzaak. Respect voor ieders eigen aard een sine qua non – of dat 'ieder' nu een naaktslak betreft, een vervuilde zandkorrel uit de Nijl, een eekhoorn of een uitgebuide suikerrietboer in Argentinië.

Om het alle kanten om zich heen grijpende thema enigszins aan banden te leggen, is de tentoonstelling onderverdeeld in drie hoofdstukken: 'Welkom Wereld', 'Herontdekt Eden', en beneden: 'Co-evolutie en partnerschappen'. Bij dit laatste 'symbiotische' hoofdstuk word je in het schemerdonker ondergedompeld. Daar zet de Franse kunstenaar Pierre Huyghe (1962) zijn ongemakkelijke omgang met dieren voort, die hij op de laatste Documenta begon. Was het in Kassel een broodmagere, hazewindachtige hond en haar pup die als levende sculpturen een rafelrand van het Karlsruhe park opluisterden, in het GEM heeft Huyghe een heremietkreeft zijn intrek laten ne-

FOTOMUSEUM DEN HAAG

men in een Japans, zilveren masker. De oranje kreeft dreuntelt in het aquarium Zoodram 4 langs basaltstenen en kleine spritwezens, het masker als een wanstaltige en ook beeldschone puist op zijn rug meetersoend.

Ook de Nederlandse kunstenaar Tinkebell (1979) problematiseert de omgang van de mens met het dier. In een stemmig ingerichte ruimte vraagt ze aandacht voor de curieuze relatie die het 13-jarige Amerikaanse meisje Amy heeft met vooral eekhoorns. Amy houdt al jaren blogs bij over haar hobby: het opzetten van dieren. Die dieren schiet ze, sinds ze voor haar verjaardag een jachtgeweer cadeau kreeg, zelf. Ze verkoopt de dieren via eBay. Zo kwam Tinkebell met haar in contact.

Op *Amy Taxidermy...From a True Fan* (2003-2013) doet al je kennis over meisjes en hun dierenliefde kantelen. Amy schrijft niet over de nieuwste kleurtjes nagellak of de coolste goodiebag. Nee, ze blogt opgetogen

bij een foto met jachttrofeeën: "Squirrel season just started and look what I got already!" Amy geeft inmiddels les op basisscholen over taxidermie, heeft verschillende prijzen in de wacht gesleept, en gaat ecovriendelijk te werk: van de eekhoornbotjes maakt ze kettingen, al het vlees gaat in de pan.

Dat het lastig is om Amy in een hokje te duwen, geldt voor de meeste kunstwerken op *Ja Natuurlijk* – en daarin schuilt de grote kracht. In het hoofdstuk 'Welkom in de wereld' – het meest onderzoekende deel – brengt de Zwitserse Ursula Biemann (1955) alle ambivalentie in kaart waarmee het water van de Nijl omgeven is. De mens vervuilt, maar verbetert ook. De rivier en de soorten die daarin leven, passen zich aan, maar soms niet.

Ook de Britse tweeling Jane en Louise Wilson (1967) toont hoe moeilijk het is om een coherent oordeel te vellen. Op een C-print van *Atomgrad*, een stad die in de jaren zeventig van de vorige eeuw werd gebouwd om de werknemers van het nabijgelegen Tsjernobyl te huisvesten, zie je de gevolgen van de kernramp uit 1986. Banken, schoolboeken, schriften, een heel klasiokaal bladdeert op een prachtige manier uit elkaar. Door de kapotte ramen groeit en bloeit het groen in alle weligheid.

Tussen de kwalitatief hoogstaande werken van relatief onbekenden als Zeger Reyers, Otobong Nkanga, Phyllida Barlow of Raul Ortega Ayala, vallen de werken van de echte grootmeesters behoorlijk tegen. De 'introverte zon' van de Deense succeskunstenaar Olafur Eliasson (1967) is niet meer dan een veredelde discobal. Ook de Chinese kunstenaar Ai

Weimei (1957) stelt teleur met een wel heel makkelijke vertaling van vervuiling: achttien zwart gelakte vlekken porselein uitgestald op de grond.

Gelukkig is er veel wat niet koud laat op deze boordevolle manifestatie. Dat komt ook doordat er zoveel te dóén is. Vanuit observatieposten in de museumtuin kun je mensen in het museum begluren. Ton Matton nodigt je uit om je verpieterende kamerplant in zijn *Plants Liberation Forest* te zetten en te kijken welke plant er wint en welke het anderspit delft. In het museumrestaurant kun je tegen een inkomensafhankelijke bijdrage proeven van een menu met miereneieren, zoete velletjes melk, halsbandparkiet en varkensoren. Wie dan nog trek heeft, kan met het Deense kunstenaarscollectief Superflex vermomd als kakkerlak door de museumcollectie trippelen.

De wereld wordt met deze kunst vast niet gered, maar het is zoals een lid van Superflex het zegt: „Alle kunst brengt, als ze goed is, verandering op gang.” En dat zal deze tentoonstelling vast doen.

Ja Natuurlijk. Hoe kunst de wereld redt. T/m 16 aug. GEM, Stadhouderslaan 43, Den Haag. Di t/m zo 12-18u. Vandaag en morgen geeft Sjaak Langenberg een presentatie over dieren in het nieuws, zijn er performances van Boo Chappie en Adam Zaretsky, en presenteren de makers van de 'groene' producten in de museumwinkel hun waar.

lnl: www.ja-natuurlijk.com
De 13-jarige Amy blogt over haar hobby: het opzetten van dieren

Mark Dion, *Mobile Wilderness Unit – Wolf*, 2006 Galerie George Karl

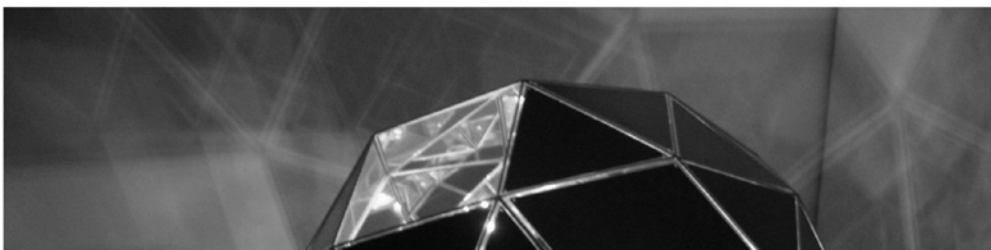
FOTOMUSEUM DEN HAAG

Metropolis M

Twitteren vanuit het perspectief van de plant Ine Gevers over Ja Natuurlijk

01.07.2013 | FEATURE

Metropolis M

Ze is een curator van het grote gebaar. Na het grootschalige *Niet Normaal* (Amsterdam, 2009-10) over gezondheidsethiek, stort Ine Gevers zich op het thema ecologie met de kunstmanifestatie *Ja Natuurlijk* in Den Haag. Een gesprek over de voordelen van grote manifestaties, én de nadelen.

Zeger Reyers

—Domeniek Ruyters

Je lijkt een voorkeur te hebben voor groots opgezette projecten, waar allerlei maatschappelijke organisaties bij betrokken worden. Waarom?

—Ine Gevers

'De meeste van mijn projecten hebben de omvang en ambitie van een biënnale. Om de relatie tussen kunst en samenleving zichtbaar te maken en tegelijk de noodzakelijke nuances aan te brengen, heb je een zekere focus en massa nodig. Mijn belanostellina gaat uit naar het maken van verbindingen tussen kunstwerken. het creëren van

Metropolis M

—Domeniek Ruyters

Kun je uitleggen hoe je op deze werkwijze gekomen bent?

—Ine Gevers

'Als hoofd van het Studium Generale-programma aan de Jan van Eyck Academie in de periode 1989-2000, organiseerde ik breed opgezette, ervaringsgerichte symposia, zoals *Cultural Identity: Fiction or Necessity* (1991) en *Place, Position, Presentation, Public* (1992). Ik zag geen onderscheid tussen het samenbrengen van kunstenaars en denkers en het organiseren van tentoonstellingen. Voor het grote publiek maakte ik in 1994 in samenwerking met het Rode Kruis *Ik + de Ander* voor de Beurs van Berlage in Amsterdam. Dat was de voorloper van de tentoonstellingen *Niet Normaal* en *Ja Natuurlijk*.'

—Domeniek Ruyters

Zijn er anderen die op een vergelijkbare manier werken?

—Ine Gevers

'Harald Szeemann was mijn grote voorbeeld. Hij gaf een blijk van goedkeuring aan *Ik + de Ander*, daar was ik heel trots op. Verder vond ik de Wittgenstein-tentoonstelling van Joseph Kosuth (1989-90) zeer inspirerend, en *Lotte, or the Transformation of the Object* van Clémentine Deliss (1989). Meer recent: *Making Things Public: Atmospheres of Democracy* van Bruno Latour en Peter Weibel (2005), *The Potosí Principle* (2010-11) en dOCUMENTA (13).'

—Domeniek Ruyters

Wat zijn de voordelen van grootschalige kunstprojecten, en de nadelen?

—Ine Gevers

'Je kunt je langer in een onderwerp en de kunstenaars verdiepen. Grootschaligheid schept de mogelijkheid om naast de bezoekers aan de tentoonstelling ook in bredere kring mensen te inspireren. Als artistiek leider krijg je bovendien met verschillende facetten te maken. Alles draait om samenwerking. Een nadeel zijn de grote risico's: je moet flink achter geld aan en bent afhankelijk van anderen. Een stevig bestuur is dan ook een voorwaarde. Als organisatie zijn we heel flexibel, maar ook kwetsbaar.'

—Domeniek Ruyters

Waarom richt je je nu op natuur, nadat je eerder met gezondheidszorg en bijpassende vraagstukken van sociale ethiek in de weer bent geweest?

—Ine Gevers

'Omdat ik het een urgent onderwerp vindt, dat ons allemaal raakt. Het viel mij ook meteen op dat kunstenaars hier voorlopers zijn. Ze zijn ons kompas. Niet Normaal ging over tegenstellingen als ziek-gezond en valide-invalide, die binnen een medische setting werken maar die je niet zomaar kunt overzetten naar de samenleving. Met *Niet Normaal* zocht ik aansluiting met het discours dat verder reikt dan identiteitspolitiek. Donna Haraway is iemand bij wie veel samenkomt. Met begrippen als "natureculture" en "new materiality" is zij voor *Ja Natuurlijk* opnieuw een bron van inspiratie. Het onderscheid tussen natuur en cultuur, tussen object en subject en tussen mens en

Metropolis M

—Domeniek Ruyters

Kun je kort weergeven wat je met het project beoogt?

—Ine Gevers

'*Ja Natuurlijk* beschouwt het concept "natuur" als een van de grootste mythen. Het idee dat natuur een "ding" is waar mensen part nog deel van uitmaken, wordt in de tentoonstelling en publicatie onder vuur genomen. Het hardnekkige onderscheid tussen natuur en cultuur is een obstakel dat ons ervan weerhoudt ecologische intelligentie te ontwikkelen. En zo'n intelligentie, dat is het doel van *Ja Natuurlijk*. Kunstenaars bewandelen verschillende routes die aanzetten tot een andere waarneming, van nieuwe materialiteit of "dingpolitiek" (waarbij objecten daadkracht bezitten), tot de donkere kant van ecologie, van geo-engineering tot synthetische biologie en van autonome beeldende kunst tot co-creatie. Verleiding en verwondering zijn de wegbereiders van actief handelen. Ervaring is een belangrijk instrument om ook tot bredere lagen van de samenleving door te dringen. Ja Natuurlijk zal daarom uitpakken met educatie en communicatie. Met partners als Stroom Den Haag, Casco, Next Nature, V2 en het tijdschrift *Volume* vormen wij de Coalitie voor Ecologische Intelligentie, waarmee we bouwen aan een ecologisch en sociaal rechtvaardiger wereld.'

—Domeniek Ruyters

Waarom speelt *Ja Natuurlijk* zich af in het Gemeentemuseum Den Haag? Het museum is toch niet echt de logische habitat voor iemand met bredere maatschappelijke ambities.

—Ine Gevers

'Sinds Benno Tempel er directeur is, is het Gemeentemuseum de plek waar in Nederland bijzondere dingen gebeuren. Hij rekt de grenzen van de kunst op. Het is belangrijk om je in deze tijd steeds af te vragen waar we naar toe gaan. Visionaire kunstenaars als Mondriaan en Constant deden niet anders. Daarin vinden wij elkaar. Ja Natuurlijk is daarbij wel degelijk een kunstmanifestatie buiten de gebaande paden. We begeven ons ook buiten GEM en het Gemeentemuseum, in de tuinen, het duinbos, de stad. Bovendien bevinden musea zich momenteel in een interessante fase. Willen zij overleven, dan dienen ze zichzelf opnieuw uit te vinden. Ook daar is niet langer sprake van een vanzelfsprekende autonomie.'

—Domeniek Ruyters

Hoe zou je de geselecteerde kunst omschrijven?

—Ine Gevers

'Als een verassende combinatie van hightech en lowtech, waarbij de rollen regelmatig zijn omgedraaid. Hightech natuur is een bron van inspiratie, en soms maken kunstenaars bewust gebruik van bricolage om processen zichtbaar te maken. Technologie wordt overigens niet geschuwd. Ze vervult juist een belangrijke brugfunctie om relaties zichtbaar te maken of om nieuwe partnerschappen te bouwen. In diverse projecten speelt ook co-creatie een belangrijke rol. Er wordt samengewerkt met buurtbewoners, met bezoekers en ook met niet-menselijke spelers. Voorbeelden zijn het Plants Liberation Forest van kunstenaar/architect Ton Matton en het sociale-mediaproject *Fora & Fauna* van Sjaak Langenberg en Rosé de Beer, waarvoor achttien schrijvers en biologen twitteren en facebooken vanuit het perspectief van planten, dieren en objecten.'

we make open wetlab

Adam Zaretsky brengt ministerie in verlegenheid

18-08-2013

Hubrecht Laboratorium (BY)

Genetisch gemodificeerde zebravisembryo's die zijn geïnjecteerd met GMO algen spelen de hoofdrol in het **Errorarium** van biokunstenaar Adam Zaretsky. Organismen die weleens het antwoord kunnen zijn op ons toekomstige energieprobleem. Neem de zebravissen: als zij een symbiose aangaan met de ingebrachte algen kunnen ze leven van de suikers die vrijkomen uit fotosynthese. In de tentoonstelling 'Ja Natuurlijk'

Genetisch gemodificeerde zebravisembryo's die zijn geïnjecteerd met GMO algen spelen de hoofdrol in het **Errorarium** van biokunstenaar Adam Zaretsky. Organismen die weleens het antwoord kunnen zijn op ons toekomstige energieprobleem. Neem de zebravissen: als zij een symbiose aangaan met de ingebrachte algen kunnen ze leven van de suikers die vrijkomen uit fotosynthese. In de tentoonstelling 'Ja Natuurlijk' kunnen we alvast wennen aan deze nieuwe wezens en contact met ze kunnen maken door aan licht- en geluidsknoppen te draaien. Dat was de bedoeling althans.

Al bijna een jaar geleden zijn wij het traject gestart om de benodigde vergunningen aan te vragen om daadwerkelijk genetisch gemodificeerde organismen in de tentoonstelling 'Ja, natuurlijk' op te kunnen opnemen. Op dit moment wachten we nog steeds op een officiële reactie, terwijl de termijn van 180 dagen ruimschoots is overschreden.

De minister van Economische Zaken, ondersteund door bureau Veiligheid en Risico's en het Bureau GGO durven zich niet te wagen aan een uitspraak. Gemiste kans of op de valreep nog een interessant debat?

Hieronder verschillende documenten en filmpjes met meer informatie:

[BioSolar Cells: Making a Field for Interpretation Two Year Report and Proposal for Future Research \(pdf\)](#)

[Letter to the ministry](#)

[Twelve page extensive arguments to the public](#)

[Adam Zaretsky bij het Superplant Symposium](#)

[Errorarium bij Ja Natuurlijk](#)

[Public microinjection Lab at Llowlabs Clear Channel Event](#)

[GM Zinc Fingers Art Plant Production](#)

[Adam Zaretsky interview with Dr. Ir. Bert van der Zaal On whole genome reprogramming](#)

[Public Speech on mutation and aesthetics with Artists and Scientists](#)

[BSE](#)

Tags

[bioart](#) / [life sciences](#) / [biodesign](#) / [biohacking](#) / [art & science](#)

Artist in lab: Making a field of interpretation for BioSolar Cells

The application of BioSolar cells in a new energy system will have a profound impact on the production and use of energy resources. This project explores a new way of engaging the public by addressing the questions raised by BioSolar Cells that concern society at large, outside the realm of scientific research or industrial production, with artistic probes for debate. The core of this project is to implement and reflect on a new form of science communication, in which active participation of the public is central. We are seeking to establish a shared or public responsibility for the cultural, social and ethical implications of

the research into BioSolar cells. This new communication form involves bioart: an art form in which both research on biosolar cells and public debate are visible. The focus is on science communication and engaging the public in scientific thinking by means of art, but without communication with beautiful pictures; hence without using art to achieve a specific goal.

In the project, artists, scientists and scholars create an open space for public discussion of the implications of the biobased economy. Artists design Genetically Modified photosynthetic living constructs that go beyond the idea of beauty, in order to evoke an experience of the implications of the BioSolar Cells program – and its follow-up in a biobased economy – to the public. These artists implement their ideas in BioSolar Cells laboratories that are involved in the research program, mainly through the Arts and Genomics Centre at Leiden University and the Agrotechnology & Food Sciences Group (AFSG) of Wageningen University Research center. The practical science implementation is carried out by a graduate student with comprehensive skills in life sciences and with experience in artistic practice. The artists involved in the project use artistic media, including GM photosynthetic constructs, to provide the public with a window on the science of the three themes of BioSolar Cells. The project will be a success if it produces a new form of science communication and commitment from the public for active participation in a debate based on art for public debate.

The art works and interactive artistic performances are presented and discussed at public events with the objective of shaping ethical guidelines. These events will be analysed by a PhD student who will draw conclusions on how to produce new ethical guidelines in the context of the vast historical humanities background.

Errorarium

For BioSolar Cells, Adam Zaretsky developed the so-called 'Errorarium'. This machine contains mutants of a model plant for DNA testing: Thale cress (*Arabidopsis thaliana*). The mutants have been produced with Zinc finger nucleases. These are small proteins that bind to very specific DNA strands of the thale cress genome and cause mutations once they are bound. The mutations result in up- or down-regulation of the plant's genes. The activity of a gene depends on environmental conditions, such as the availability of water, nutrients, temperature and light. The Errorarium allows the visitor to manipulate the conditions that the plants are in, and, therefore, in principle, hands-on manipulation of the plant's genes. So it's not just a machine for creating nice (or ugly) sound and light effects, but by turning the knobs the visitor is also manipulating living beings.

At present, the Errorarium is installed at the Ja, Natuurlijk exhibition in the Gemeentemuseum in The Hague, which runs from March - August 2013.

The video below shows some live images of the Errorarium when it was installed at the Hortus Botanicus in Leiden. Adam Zaretsky, Rob Zwijnenberg and Bert van der Zaal talk about the ethics and aesthetics of *Arabidopsis* mutation from artistic and scientific perspectives.

The video below shows some live images of the Errorarium when it was installed at the Hortus Botanicus in Leiden. Adam Zaretsky, Rob Zwijnenberg and Bert van der Zaal talk about the ethics and esthetics of *Arabidopsis* mutation from an artist and a scientist perspective.

Plant Dipping Performance

This video explains how Adam Zaretsky and David Louwrier created mutagens of Thale cress using Zinc fingers at the Sylvius Laboratory in Leiden.

Adam Zaretsky (artist)

<https://youtu.be/6LrJ2UBxM6E>

Peter Fend (artist)

<https://youtu.be/yoPrAi-mLwQ>

Ja Natuurlijk

Een nieuwe visie op
ecologische intelligentie

€ 29.50 [NL] | March 2013
ned | ISBN 978-94-6208-062-1
eng | ISBN 978-94-6208-063-8

paperback | 224 p | 23 x 28 cm | illustrated (100 colour)
a-titel | nur 410, 640 | editors: Ine Gevers et al. | authors:
Jean Fisher, Donna Haraway, Tim Ingold, Ike Kamphof,
Timothy Morton, Henk Oosterling, Luciana Parisi,
Saskia Sassen, Vandana Shiva and John Thackara |
design: potvandervelden | in association with
Ja natuurlijk (Stichting Niet Normaal and Gemeente-
museum Den Haag) | with support from Mondriaan
Fonds, Prins Bernard Cultuurfonds and Pauw Hof fonds

> tentoonstelling GEM, Museum voor Actuele Kunst,
Fotomuseum en Gemeentemuseum Den Haag, van
16 maart tot 12 augustus 2013
> exhibition in GEM Museum for Contemporary Art,
The Hague Museum of Photography and Gemeente-
museum The Hague, 16 March to 12 August 2013

Hoe worden we ecologisch intelligent?

'Ja natuurlijk' is een grootse manifestatie in en rond het Gemeentemuseum Den Haag waarin kunstenaars ons uitnodigen tot het loslaten van vastgeroeste denkbeelden over natuur, cultuur en technologie. De rijk geïllustreerde publicatie *Ja Natuurlijk* presenteert werken van meer dan 80 kunstenaars onder wie Francis Alÿs, Jimmie Durham, Olafur Eliasson, Damien Hirst, Zeger Reyers, Superflex en Ai Wei Wei.

Ja Natuurlijk gaat over relaties, zowel bestaande relaties als nieuwe vormen van samenwerking, en stelt inclusie en wederkerigheid als voorwaarden voor een betere wereld. Daarmee geeft *Ja Natuurlijk* niet alleen een signaal, maar ook een na te volgen voorbeeld. Kunstenaars laten ons anders kijken naar onszelf, onze samenleving en omgang met de aarde. Door de centrale positie van de mens te relativiseren komen ook niet-menselijke spelers in beeld, zoals dieren, planten en bacteriën. *Ja natuurlijk* behandelt op kritische en speelse wijze – van zelfdenkende bacteriën tot wegen voor bijen – een actueel en maatschappelijk relevant thema: hoe worden we ecologisch intelligent?

Kunst

Yes Naturally

A New Vision for Ecological Intelligence

How can we become ecologically intelligent?

'Yes Naturally' is a large-scale, inspirational extended exhibition in and around the Gemeentemuseum in The Hague, in which artists invite us to let go of preconceived ideas about nature, culture and technology. The richly illustrated publication *Yes Naturally* presents works by more than 80 artists, including Francis Alÿs, Jimmie Durham, Olafur Eliasson, Damien Hirst, Zeger Reyers, Superflex and Ai Wei Wei.

Yes Naturally is about relationships – existing relationships as well as new forms of cooperation – and sets inclusion and reciprocity as necessary conditions for a better world. In the process *Yes Naturally* gives not just a signal but also a model to follow. Artists make us look differently at ourselves, our society and our relationship with the Earth. When the central position of human beings is put in perspective, non-human players enter the picture, like animals, plants and bacteria. Nature and culture reinforce each other. In a critical and playful way – from self-thinking bacteria to highways for bees – *Yes Naturally* addresses a current and socially relevant question: How can we become ecologically intelligent?

Art

32

Yes Naturally

The Hague Gemeentemuseum springs to life
with the exhibition Yes Naturally...

DE VOLKSKRANT:
**THE ART EXHIBIT
YES NATURALLY IS
UNMATCHED IN SCOPE
AND AMBITION.**

TELEGRAAF:
**SO MUCH ENERGY
HAS NEVER BEFORE
COURSED THROUGH
THE GEM AND
FOTOMUSEUM
DEN HAAG.**

NRC HANDELSBLAD:
**WITH YES NATURALLY, GEVERS ...
HAS ONCE AGAIN FOUND AN
URGENT THEME AND PRESENTS
IT IN A WAY THAT APPEALS TO
A BROAD AUDIENCE. BOTH
BEAUTIFUL AND MONSTROUS.**

**GEMEENTE
MUSEUM
DEN HAAG**

FOTOMUSEUM DEN HAAG ∞

Exhibition until August 2013 The Hague
www.ja-natuurlijk.com

voor inspiratie en informatie op het gebied van architectuur, stedenbouw, landschap en design

[Architectuur](#)[Stedenbouw](#)[Tuin & Landschap](#)[Design & Interieur](#)[Kunst](#)[Steden & Landen](#)[Tijdschriften](#)[Meer...](#)

Alle ▾

Doorzoek de hele winkel

Zoek[Home](#) / [Yes Naturally](#)

Yes Naturally

A New Vision for Ecological Intelligence

Auteur: Ine Gevers

Uitgever: nai010 Uitgevers

ISBN: 978-94-6208-063-8

Paperback | Engels | 224 pagina's | 15 mrt. 2013

[← Terug naar overzicht](#)

Normale prijs: € 29,95

Special Price € 9,90

Nog 1 exemplaar beschikbaar!

/ In Winkelwagen

/ Plaats op verlanglijst

+ SHARE   ...

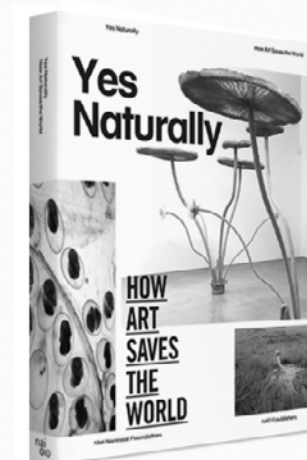
[Overzicht](#)[Beschrijving](#)

Hoe worden we ecologisch intelligent?

'Ja natuurlijk' is een grootse manifestatie in en rond het Gemeentemuseum Den Haag waarin kunstenaars ons uitnodigen tot het loslaten van vastgeroeste denkbeelden over natuur, cultuur en technologie. De rijk geïllustreerde publicatie Yes Naturally presenteert werken van meer dan 80 kunstenaars onder wie Francis Alÿs, Jimmie Durham, Olafur Eliasson, Damien Hirst, Zeger Reyers, Superflex en Ai Wei Wei.

Ja Natuurlijk gaat over relaties, zowel bestaande relaties als nieuwe vormen van samenwerking, en stelt inclusie en wederkerigheid als voorwaarden voor een betere wereld. Daarmee geeft Yes

Extra informatie

Onkruideiland, 'Bambi' zonder hertjes: kunst als boodschap

Een film over Bambi maar dan zonder beestjes. Te zien op 'Ja Natuurlijk', over ons en de aarde.

door **Edo Dijksterhuis DEN HAAG** - Het 'onkruideiland' van de Britse kunstenaar Simon Starling is een soort asielzoekerscentrum voor flora: een reservaat of drijvend getto, een vlot dat ook doet denken aan bootvluchtelingen.

Starlings werk is onderdeel van de tentoonstelling 'Ja Natuurlijk' in het Haagse GEM Fotomuseum. Die gaat over onze relatie met de natuur, het milieu en de aarde. Zoals het roddelendromfotot laar zien, kan die soms behoorlijk complex zijn.

De Britse kunstenaar bouwde dit vlot voor de slachtoffers van de 'eigen planten eerst'-politiek. De aanleiding was dat de Schotse overheid roddelendromfotot zones instelde, plekken waar alleen groen van paar Schotse herkomst mag groeien. En hoewel de van oorsprong Spaanse plant al in 1793 in het land werd geïntroduceerd, is het dus een ongewenste vreemde.

Een tentoonstelling als deze heeft één levensgrote valkuil: de boodschap, die verneming aan het publiek. De ondertitel van 'Ja Natuurlijk' - 'How Kunst de wereld redt' - doet vrezen voor het engste. Maar gelukkig pakt het helemaal anders uit. In 'Ja Natuurlijk' geen eendimensionale

sonale drammerigheid, maar werken van internationale grootheden als Anselm Kiefer, Olafur Eliasson, Atelier Van Lieshout en Fischli & Weiss, die serieus zijn maar ook speels. En niet onbelangrijk: visueel aantrekkelijk. Dat geldt zelfs voor de werken die laten zien hoe versmoord de relatie tussen mens en natuur eigenlijk is en wat daar de gevolgen van zijn. In speelschijnende foto's portretten

Starling bouwde dit vlot voor de slachtoffers van de 'eigen planten eerst'-politiek.

trretteren Jane en Louise Wilson

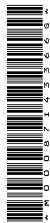
het stadije Atomgrad - tot 1986 woonplaats van de werknemers van de ontplofte Tsjernobyl-kern-tuonvndwielargroepshemp-okeerd. Martijns de Bruijne laar in een stemmige installatie zien hoe Argentijnse boeren door de groot-schalige introductie van de 'cash crop-soja' zijn afgegrakt tot het niveau van straalarme slaven van multinationalen, die zelfs zichzelf niet meer kunnen voeden. Maar er is ook humor. Zo maakte Roderick Hiebreink een droogkomische video over zijn vader, een

fanatiek opvoeter van kleine dieren, die ze bloedsérieus slijstalt in het bos. En er is schoonheid. Zoals het veelkleurige plastic koraal-

rif dat Maarten Vanden Eynde

maakte van oceanisch zwerfafval. Of het ballet van op en neer deinende kwallampen van Driift. Wat 'Ja Natuurlijk' vooral duidelijk maakt, is dat natuur niet een vast gegeven is, maar een idee dat telkens van betekenis verandert als we ons er anders toe verbouwen. Vanuit onze romantische behoefte zien we in de natuur het verloren paradijs, zoals in de film *Mastering Bambi*. Makers Broersen & Luukjes namen de Walt Disney-klassieker *Bambi* als basis, maar gunden de konijnen, vogels en hertjes digitaal uit. Blijft over: een virtuele idylle. Sommige kunstenaars zetten de verhouding tussen mens en na-

Adam Zaretsky bijvoorbeeld injecteerde embryo's van zebravissen met algen. De bio-kunstenaar hoopt dat de kruising resulteert in vissen die, net als zeepplanten, voedsel kunnen maken uit zonlicht. Zo laar 'Ja Natuurlijk' telkens andere invalshoeken zien. Dat de werken lekker veel ruimte krijgen en dus individueel goed te bekijken zijn, versterkt hun effect. En

FOTOMUSEUM DEN HAAG

Dit artikel komt ook voor in de andere edities. Cumulatieve adv. waarde: €57.046,00 en oplage 403.060

alleen voor intern/eigen gebruik

'Ja Natuurlijk': 16 maart tot en met 18

Prinses Máxima tijdens de opening van 'Ja Natuurlijk'. foto Bas Czerwinski/ANP

ze zijn de aandacht waard, want vrijwel alle getoonde kunst is van hoge kwaliteit.

augustus in GEM/Fotomuseum, Den Haag. Info: www.ja-natuurlijk.com.

FOTOMUSEUM DEN HAAG

Dit artikel komt ook voor in de andere edities. Cumulatieve adv. waarde: €57.046,00 en oplage 403.060

alleen voor intern/eigen gebruik

Previous 95 | 167 Next

Exhibition 'Yes Naturally' In The Hague, Netherlands

Author: Indra Moonen
 Monday 18th of March 2013 02:07:01 PM

These days sustainability is a trendy thing, but living a sustainable and green life seems to be a real challenge. The art event 'Yes Naturally', a collaboration between Stichting Niet Normaal and the community museum of The Hague, tries to get the real discussion about sustainability started. This is done by presenting art that shows us an unusual relationship between people and the environment. The artists of 'Yes Naturally' want to show a world where people aren't seen as the most powerful entities of the earth. They show man and environment as equals, who live together in one dynamic whole where there is no distinction between nature and culture, subject and object, man and technology.

The exhibition is filled with all kinds of artworks, from paintings to movies to incredible installations and sculptures. These are all set up in and around the museum and every room and location has their own subject. The entire exhibition contains artworks of more than 80 artists including: Ai WeiWei, Francis Alys, Jimmie Durham, Olafur Eliasson, Peter Fend, Fischli & Weiss, Natalie Jeremijenko, Marjetica Potrč,... The absolute highlight of 'Yes Naturally' is placed in the entrance of the museum: a gigantic water lily made by Keith Edmier. This water lily is a perfect example of a collaboration between nature and technology: the lily is made out of high quality plastics but still, the flowers contain real anther dust.

I highly recommend visiting the exhibition since I found it to be a wonderful experience. While walking around, it's impossible not to think about our world and the role we play in it. And also, the artworks really are extraordinary. For now the exhibition will only be shown in The Hague but museum director Ine Gevers said that there are plans to go international. This would be a great thing of course, since sustainability is an important topic all over the world.

'Yes Naturally' runs from March 16, 2013 until August 16, 2013 in the community museum of The Hague. Check out their website for more information: <http://ja-natuurlijk.com/language/en/> You can also follow the activities of Yes Naturally on their Facebookpage: <http://www.facebook.com/janatuurlijk2013?fref=ts>

in de achtertuin van Stroom, zoemen de bijen al rond de nieuwe, felgekleurde kasten van de 'Koninginnebank', waar twintig koninginnen en hun volk huizen.

Zelf immer worden en een kast in je achtertuin zetten kan ook, vanaf een bepaald bedrag met een imkerkursus erbij. Ze hebben misschien een lieve hippienaam maar het belang, zegt de Parti Poétique, is niet minder dan ons levensbelang. Want geen bijen is geen bestuiving is geen gewassen is geen voedsel is geen mens. Geen speld tussen te krijgen.

Ja Natuurlijk is het vervolg op Niet Normaal, een even ambitieus kunstproject dat in 2009 in de Beurs van Berlage in Amsterdam plaatsvond. Destijds draaide het vooral om een sociaal-ethisch vraagstuk: wat is normaal en wie bepaalt dat eigenlijk? Dezelfde organisatie heeft zich nu met Ja Natuurlijk geworpen op de begrippen 'natuur' en 'natuurlijk'. De vraag is aangepast: wat is natuur en wie of wat bepaalt dat eigenlijk?

Vooraf dat 'wat' in de vraag is relevant. Want de manifestatie pleit voor een holistisch wereldbeeld waarin mensen, dieren, planten maar ook voorwerpen en processen even belangrijk zijn en 'meepraten' over onze toekomst (en nee, nou niet flauw doen en over prinses Irene beginnen).

Dat is veel. En groot. En complex. En het is dan ook gemakkelijk om in Ja Natuurlijk de draad kwijt te raken. In zo'n holistisch wereldbeeld is namelijk alles even belangrijk, van regenwolk tot nanodeeltje. Van het opvissen en tot 'nieuwe koraalriffen' omsmelten van deeltjes plastic uit de beruchte plasticsoep in zee (Maarten Vanden Eynde) tot een kok die kookt met gevonden en overschoten voedsel (Die Küche der Armen van Sjim Hendriks). Een analyse van fluctuerende armoede onder Argentijnse suikerboeren (Matthijs de Bruijne)

tot sprookjesachtige lampen die als kwalen op en neer zweven (Studio Drift).

Grote buitenlandse namen zijn er ook met (vaak wat gemakzuchtig) ouder werk: Ai Weiwei, Anselm Kiefer, Olafur Eliasson. Het schiet van hot naar her en op de selectie valt wel wat af te dingen, alsook op de inrichting van de krappe GEM-zalen.

Het is hard werken voor de bezoeker, aan wie de onderverdeling van de expositie in drie hoofdstukken maar weinig houvast biedt. In Herontdekt Eden worden ideeën over 'de oorspronkelijke staat' op de schop genomen.

Dan is er Welkom in de Wereld waarin de rol van de mens wordt bekeken. En Co-evolutie en partnerschap, waarin nieuwe verbanden worden gezocht tussen mens en dier, tussen dier en technologie, tussen plant en mens. Dat leest meer als een agenda voor een wetenschappelijk symposium.

Waarom dit toch echt een kunstproject moet zijn en geen seminar, verwoordt antropoloog Tim Ingold in zijn bijdrage De Kunst van het onderzoek aan het Ja Natuurlijk-boek. 'Er knaagt iets aan mij', zegt hij. 'Ik kan me niet aan de indruk onttrekken dat de mensen die op dit moment echte antropologie bedrijven, de kunstenaars zijn.'

In plaats van data te verzamelen en hem dan weer te smeren ('daar zit iets door en door achterbaks in', bekritiseert Ingold zijn eigen vakgebied), verdiepen ze zich in hun onderwerp en bewegen ze mee volgens de zogenaamde 'methode van de hoop', een term van antropoloog Hirokazu Miyazaki.

Deze methode is er niet slechts op gericht de wereld te beschrijven of af te beelden, maar opent onze zintuigen voor wat daarin plaatsvindt, zodat wij er op onze beurt op kunnen reageren. Kunstenaars zijn

meer dan wetenschappers geneigd zich eerder naast dan boven hun onderwerp op te stellen en morrelen zo aan de klassieke tegenstelling natuur-cultuur. Precies wat Ja Natuurlijk voorstaat.

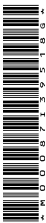
De wereld redden? Als kind kon je nog wel eens naar adem happen bij het idee dat wij met zijn allen op de aardbol misschien niet meer waren dan een korrel zand vastgeplakt aan de schoenool van een reus, die op zijn beurt weer... In het beste geval plant Ja Natuurlijk dat soort ideeën weer een beetje terug. Brengt een kleine, potentieel veelbetekenende koerswijziging in de hoofden van bezoekers teweeg – en dat is meer dan menige milieucampagne bereikt.

Want Atelier van Lieshout brengt met zijn boerderij (in de tuin van het museum) wel degelijk ideeën over samenleven van mens en dier op gang.

En de microscopische opnamen van het leven in de Haagse museumvijver (Wout Berger en Wim Egmond) wijst je op de waanzinnige diversiteit die er is, naast je, om je heen. Wat kunnen we ermee doen? Dat diezelfde vijver nu volgeplempt ligt met 'Afvalhelden', afvalsculpturen van de ergste buurthuissoort, vergeef je de organisatie graag.

Zaterdag 23/3 16.00 uur: lezing ecooloog Suprabha Seshan.
 Verder programma: ja-natuurlijk.com.
 Boek Ja Natuurlijk, naiO10 uitgeverij, 240 p., €29,50.

Organisatrice Ine Gevers zegt dat haar projecten meestal 'de omvang hebben van een biënnale' en dat is niet heel erg overdreven

Blikvangen

kunstablog

Wie zijn wij

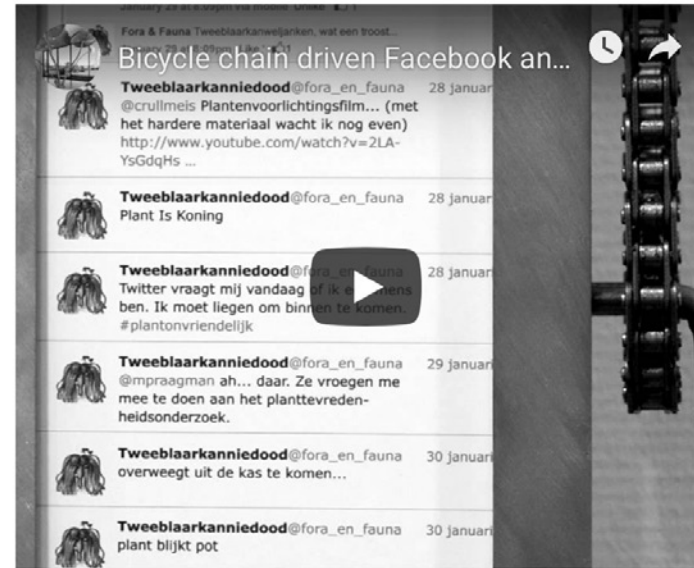
Kunstcodicil

Ja Natuurlijk

Expo Ja Natuurlijk

Blikvangen bezocht de expositie Ja Natuurlijk in Den Haag. Het eerste wat je ziet zijn de kunstwerken in de vijver van het Gemeentemuseum. Fantastisch die drijvende afvalhopen! We wandelen verder de tuin in en worden ook hier vrolijk van: werk van Atelier van Lieshout, Refunc en Superuse Studios. Een ontdekkingstocht waar je een beetje een Kröller Müller gevoel bij krijgt. Maar dan in het klein. In het GEM gaat de tentoonstelling verder. We vinden de Twitter/Facebook campagne van Fora & Fauna, hier kunstig off-line in beeld gebracht, geweldig. We zien bezoekers verkleed als kakkerlak rondlopen om de wereld vanuit dat perspectief te bekijken. Het is vreemd. Maar wel lekker leuk deze expo.

Ja, natuurlijk in het GEM bestaat uit drie thematische delen, die samen het werk van meer dan vijftig internationale kunstenaars tonen. Herontdekt Eden, het eerste deel, gaat over de romantische voorstelling van de natuur en de idealisering van primitievere volkeren die in harmonie met de natuur leven. Hier klinkt de echo van Rousseau, die beweerde dat de mens door het proces van opvoeding en beschaving van zijn primitieve oorsprong vervreemd was geraakt. Volgens de Franse filosoof was de mens vrij geboren, maar werd hij in de maatschappij overal aan ketens gelegd. De Finse kunstenaar Antti Laitinen zet op subtiele, maar treffende wijze vraagtekens bij deze nostalgische, naïeve kijk op de natuur. Op drie schermen zijn beelden te zien van een naakte, langharige jongeman die in een hol kruipt en mieren probeert te eten van een tak. Het geheel maakt een nogal belachelijke, onbeholpen indruk. Toch heeft zijn plekje in het bos, langs het glinsterende meer, waar alleen het geruis van de bladeren en het gefluit van de vogels te horen is, ook wel iets aantrekkelijks.

De Nederlandse kunstenaar Tinkebell, die stof deed opwaaien omdat ze een handtas maakte van haar eigen kat, zet de bezoeker op een heel andere manier aan het denken over onze omgang met dieren. Tinkebell hekelt de hypocriete houding van veel mensen tegenover dieren: aan de ene kant vertroetelen ze hun huisdieren alsof het hun eigen kinderen zijn, maar ze hebben er geen moeite mee om vlees te eten van dieren die een verschrikkelijk leven hebben geleid. Tinkebells ruimte in Ja, natuurlijk staat in het teken van Amy, een Amerikaanse vrouw die op haar dertiende begon met het opzetten van dode dieren die ze langs de weg vond. De stap naar het doden van dieren was snel gezet en op haar persoonlijke blog doet Amy trots verslag van haar vele

Hoe kunst de wereld redt. Gaat dat zien in het GEM/Gemeentemuseum in Den Haag.

Modeketens beginnen duurzame kledinglijnen, ondernemers verkopen alleen duurzame producten in de supermarkt en politici ijveren voor duurzame energie. Verantwoordelijkheid voor natuur en milieu is populair geworden. Maar groen-doen zet volgens vijf Haagse culturele instellingen geen zoden aan de dijk. Daarom organiseren ze een tentoonstelling over de relatie tussen kunst, techniek en natuur. De wereld moet veranderen en kunst kan daarbij de weg wijzen. Verwacht echter geen praktische oplossingen, maar bewustwording van de aanwezigheid van de natuur in het dagelijks leven. Bezoekers gaan daardoor inzien hoe belangrijk het is om goed met de natuur en het milieu om te springen. Het GEM, dat het hart van de kunstmanifestatie vormt, toont onder meer een aqua morgana, dat met spiegels een indruk geeft van de verrassende bedrijvigheid in een sloot. Het geheel vormt een drieluik met een evenwichtige compositie. Toch zijn het niet de voorbeelden van natuurkunst die het meeste tot de verbeelding spreken. Interessanter zijn de werken die in beeld brengen hoe er in de samenleving over natuur wordt gedacht.

Ad powered by **N**

Het moment dat je de drukte van het vliegveld vergeet

Toegang tot 1.200 lounges wereldwijd

[Meer informatie](#)

Naaktslak, stofzuiger, grutto en huiszwam nemen het woord

In Vlooiën, roddelen en de ontwikkeling van taal betoogt antropoloog en evolutiebioloog Robin Dunbar dat 'vlooiën' tot doel heeft de onderlinge banden te verstevigen, vrienden te maken en invloed uit te oefenen op je medeprimaat. In de sociale media en op fora wordt er heel wat gevlooid. Vooral de biotoop met reaguurders is groot. Egocentrisme en menscentrisme tieren welig op Facebook en Twitter. Mensen denken dat ze het voor het zeggen hebben, terwijl de rollen regelmatig ook omgedraaid zijn. Zo wist een mug het Taiwanese nieuws til te leggen door in de keel van de nieuwslezeres naar binnen te vliegen, verraadde een andere mug een Finse autodief door zich vol te zuigen met diens bloed, hield een konijn een vliegtuig dagenlang aan de grond in de Dominicaanse Republiek en verscheen Jezus als schimmel op een douchewand in Texas.

In de gemiddelde mond van een mens zitten meer dan 7 miljard bacteriën. Wordt het niet tijd dat we hen aan het woord laten? Wat vinden mieren eigenlijk van het mierenneukerarrest? En hoe kijkt een slak aan tegen de discussie rondom de hypotheekrenteaftrek?

Ter relativering van de maakbaarheid en ter promotie van een meer symbiotische relatie tussen mens, dier en ding laten kunstenaar Sjaak Langenberg en vormgeefster Rosé de Beer tijdens *Ja Natuurlijk* 16 biologen, filosofen en schrijvers op de Fora & Fauna facebook- en twitterpagina in de huid kruipen van onder andere een grutto, een stofzuiger, de stier van Potter, een mug, een naaktslak, het rhinovirus en de oeroude plantensoort tweeblaarkanniedood. Elke schrijver kruipt twee weken in de huid van een bacterie of plant en bekijkt vanuit die ongebruikelijk positie de wereld, of becommentarieert het nieuws.

De metamorfose die de schrijvers ondergaan staat in een literaire traditie: van Virginia Woolf die in *Flush* vanuit het perspectief van een cocker spaniel chrijft, *Wat en hoe in het kats* van Rudy Kousbroek en Sarah hart, *Me cheetah*, de autobiografie van de chimpansee uit de Tarzanfilms, tot *Our horses in Egypt* waarin Rosalind Belben het slagveld door de ogen van een paard beschrijft.

Tegenover de krampachtige houding van behavioristen, die geen bedoelingen of gevoelens mogen toeschrijven aan dieren, bepleit bioloog en primatoloog Frans de Waal het diercentrisch antropomorfisme dat is geïnspireerd op baanbrekend werk van Japanse primatologen en Oosterse tradities waarin veel makkelijker de grens tussen menselijk en dierlijk gedrag wordt beslecht. Fora & Fauna is zich bewust van de tradities en ethiek en zet net als *Ja Natuurlijk* een stap voorwaarts naar een inclusieve kijk op het leven

Kunstenaar **Sjaak Langenberg** (1968) en vormgeefster **Rosé de Beer** (1965) brengen ogenschijnlijk conflicterende werelden samen en agenderen maatschappelijke vraagstukken door dwarsverbanden te leggen en rollen om te draaien. Zo lieten zij in reactie op het bericht 'vrijwilligers gezocht om ouderen te bezoeken' een Japanse geisha in een glazenwassersgondel verschijnen aan de bewoners van een woonzorgcentrum in Utrecht Overvecht. Het project riep vragen op over de activiteiten die aan ouderen in woonzorgcentra worden aangeboden. De relatie tussen stad en land zetten zij op scherp door een film te maken over een polder die oprukt naar de stad. En ze ontdekten dat een traditioneel Noors klederdrachtpatroon ideale parkeervakken oplevert als het met wegenvverf op asfalt wordt aangebracht. www.sjaaklangenberg.nl www.rosedebeer.nl

https://twitter.com/Fora_en_Fauna
<http://www.facebook.com/ForaEnFauna>

Cyborg Bij@fora_en_fauna
 Door aftands allegaartje interne elektronica opgezwollen tot pompeuze hommelmel, terwijl biobatterijen al m'n suikers eten! #fml #honger24/7

Tamar Stelling, foto Wiesje Peels

Naaktslak@fora_en_fauna

Vanmorgen heb ik 500 eitjes gelegd.
Nou jullie weer. #vergrijzing?

Vrouwkje Tuinman, foto Wiesje Peels

21- 01 t/m 03 - 02: Esther Gerritsen als tweeblaarkanniedood

Esther Gerritsen (1972) is toneel- en romanschrijfster en columniste voor de VPRO gids. Haar toneelstuk *Monoloog van een paard* (2002) is een monoloog van een meisje dat denkt dat ze een paard is dat denkt dat het een ander paard is dan het is. In haar roman *Superduif* (2010) transformeert de tienjarige Bonnie in een gigantische, oerlelijke duif die mensen van een wisse dood redt. *Superduif* werd genomineerd voor de Libris Literatuurprijs. In 2012 verscheen de roman *Dorst*.

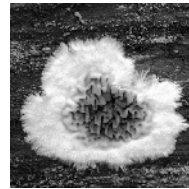
04 - 02 t/m 17 - 02: Ann Meskens als stofzuiger

Ann Meskens (1965) is moraalfilosoof, journaliste, columniste en boekhandelaar. Zij heeft een levenslange passie voor de Franse filmkomiek Jacques Tati. Vanaf september 2010 werkt Meskens aan een nieuw boek als onderzoekster voor de Rietveld Academie in Amsterdam. Als zij een varken was zou zij liever in handen vallen van de kunstenaar Wim Delvoye (die graag een aantal varkens zou willen tatoeëren) dan in handen van de voedselindustrie.

18 - 02 t/m 03 - 03: Ike Kamphof als 2 badkoningtjes

Ike Kamphof (1959) is als universitair docent in de esthetica en filosofie van de (media) cultuur verbonden aan de Universiteit van Maastricht. Haar boek *Iedereen voyeur* (2012) gaat over onze visuele relatie tot de dingen en tot elkaar. Onze blik op de mensen, dieren en dingen om ons heen geeft onze verhouding tot de wereld vorm. Kijken is bekeken worden en minder vanzelfsprekend dan het lijkt. Het boek eindigt met een indringende bespreking van de ethiek in ons kijken naar dieren en vreemdelingen. 'Relatiebemiddeling tussen Soorten', haar essay voor *Ja Natuurlijk*, bespreekt de rol van webcams in de mens-dier relatie.

04 - 03 t/m 17 - 03: Maria Barnas als huiszwam

Maria Barnas (1973) is schrijfster, dichteres en beeldend kunstenaar. 'In mijn ooghoek zie ik een stokbrood bewegen. Wanneer ik beter kijk is het een harig stokbrood. En wanneer ik me realiseer dat dat niet waarschijnlijk is, zie ik een kat,' schrijft ze in *Fantastisch* (2010), een bundeling van de columns die in het Cultureel Supplement van NRC Handelsblad verschenen. Barnas observeert als een negentiende-eeuwse botanist die is zoekgeraakt in het hedendaagse.

18 - 03 t/m 31 - 03: Vrouwkje Tuinman als naaktslak

Vrouwkje Tuinman (1974) is dichteres en romanschrijfster. In 2011 verscheen haar vierde dichtbundel *Wat ik met de sleutel moet*. Daarnaast publiceerde ze de romans *Grote acht* (2005) en *Buurvrouw* (2008). In 2013 verschijnt de roman *De rouwclub*. In een interview noemde Tuinman Minoes haar favoriete Nederlandse film: 'Hij voldoet helemaal aan het soort esthetiek waar ik van houd, het soort humor, het beschouwen van dieren als mensen, en mensen als dieren (...) en de stemmen zijn ook heel leuk. Wim T. Schippers als mijn lievelingsdier, de kat!'

01 - 04 t/m 14 - 04: Bianca Stigter als spermatozoïde

Bianca Stigter (1964) werkt als redacteur bij het NRC. In de *De ontsproten Picasso* (2008), genomineerd voor de AKO Literatuurprijs, kijkt zij naar dieren die zich niet aan de regels houden: eetbare stilleven, varkens met vleugels en een vlinder die het alfabet vliegt. In *Per ongeluk expres. Over kunst*. (2011) schrijft ze over de geschiedenis van de webcam, die ooit begon bij het uitzenden van beelden van een koffiepote, en over de Grieken en de Romeinen voor wie het kijken naar een stervende vis een populair tijdverdrrijf was.

15 - 04 t/m 28 - 04: Tamar Stelling als cyborg bij

Tamar Stelling (1988) is freelance (wetenschaps-)journalist en student kunstgeschiedenis aan de Universiteit Leiden. Ze schrijft voor het NRC/nrc.next over kunst en/of wetenschapsonderwerpen, over cyborg insecten, ultragroene bio-tech wifi eilandjes en bio-art zoals de paardmens hybride die ontstaat door hoeveelheden paardenbloed te injecteren in de aderen van een kunstenaar. Voor de *Ja Natuurlijk* publicatie schreef Stelling over de microsferen van diverse biokunstenaars.

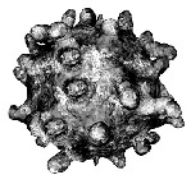
29 - 04 t/m 12 - 05: Gerbrand Bakker als schaaap

Gerbrand Bakker (1962) is schrijver, hovenier, vertaler en columnist. In het jaar waarin hij de opleiding tot vakbekwaam hovenier voltooide verscheen *Boven is het stil* (2006). Zijn debuut werd bekroond met het Gouden Ezelsoor, en hij werd genomineerd voor o.a. de AKO Literatuurprijs en de Libris Literatuur Prijs. In 2009 verscheen *Ezel, schaaap en tureluur*, een bundeling dierenteksten van zijn website en columns uit De Groene Amsterdammer.

13 - 05 t/m 26 - 05: Jannie Regnerus als grutto

Jannie Regnerus (1971) is schrijfster en beeldend kunstenaar. Zij publiceerde *De volle maan als beste vriend* (2005), *Het geluid van vallende sneeuw* (2006) waar ze de Bob den Uyl Prijs voor het beste literaire reisboek prijs mee won, en *De Ent* (2010). Als haar vader het woord LENTE plant met bloembollen komen alleen de letters ENT tot bloei: 'THE END, maar dan fout gespeld (...) het zoveelste teken aan de wand dat deze uithoek niet de juiste plek is om tot bloei te komen.'

27 - 05 t/m 09 - 06: Vincent Bijlo als rhinovirus

Vincent Bijlo (1965) is cabaretier en schrijver. Zijn roman *De Ottomaanse herder* (2009) is geschreven vanuit het perspectief van een blindengeleide hond. De Ottomaanse herder (een zelfverzonnen ras) heeft een sterk ontwikkeld rechtsgevoel en heeft zijn sporen verdiend in de geschiedenis. In de elfde eeuw droeg hij ongewild bij aan de verspreiding van de radicale islam en in retrospectief blijkt de Ottomaanse herder nog wel op meer momenten in de geschiedenis een cruciale rol te hebben gespeeld.

10 - 06 t/m 23 - 06: Bram Esser als patatduif

Bram Esser (1976) is filosoof en publicist met een speciale belangstelling voor de openbare ruimte en stedelijke cultuur. Hij was embedded als vakkenvuller, trok op met bunkergravers en surfers, liep met een geleende labrador door Ypenburg om zich in te leven in de Vinex-bewoner en ging op snelwegsafari met Melle Smets. Dit verblijf van een maand op en aan de snelweg resulteerde in het boek *Snelwegverhalen*.

24 - 06 t/m 07 - 07: Patrick van Veen als chimpansee

Patrick van Veen (1970) is een bioloog met een missie: managers, economen en adviseurs biologie te onderwijzen. In 2004 verscheen van zijn hand het boek *'Help! Mijn baas is een aap, een biologische kijk op sociaal gedrag in organisaties'*. In samenwerking met Stichting Apenheul publiceerde hij het foto- en tekstboek *Dierbare collega's, apenstreken op de werkvloer* (2007). In 2009 verscheen *Kuddegedrag in crisistijd*.

08 - 07 t/m 21 - 07: Atte Jongstra als bokking kipper

Atte Jongstra (1956) is schrijver, dichter en essayist. Met zijn historische roman *De avonturen van Henry II Fix* (2007) brak Jongstra door naar het grote publiek. 'Als hij een scholier 'sjek' of 'truu' laat roepen, dan klinkt dat al gauw een beetje ironisch. Als hij de zon laat schijnen, dan hangt die 'ploertend in de nok van de wereld.' (...) De natuur wordt door hem niet begroet met verwondering, maar met enige korzeligheid.' (Janet Luis, NRC) 'Over de mier valt veel te vertellen', denkt hij, 'maar ik zei niets en genoot van mijn zwijgen.' (uit *Disgenoten*, 1998).

22 - 07 t/m 04 - 08: Matthijs van Boxsel als stier van Potter

Matthijs van Boxsel (1957) is *Régent du Collège de 'Pataphysique (Chaire de Morosophie)* en hoofdredacteur van *De Encyclopedie van de Domheid*, die inmiddels in 18 landen is vertaald. In *Deskundologie of Domheid als Levenskunst* (2006) besteedt hij aandacht de Deskundologen van de Insectensekte. 'Dieren hebben nog instinct tot zelfbehoud,' aldus van Boxsel. 'Alleen de mens is bereid zichzelf en zijn soort omwille van een waanidee over geloof, natie of sekse, op het spel te zetten.'

05 - 08 t/m 18 - 08: Bart Knols als mug

Bart Knols (1965) is medisch entomoloog. Hij doet onderzoek naar muggen en hoe zij ziektes zoals malaria overdragen. Hij slikt een pil die eigenlijk bedoeld is om huisdieren te ontvlooien. Maar ook op de mens bleek het middel effect te hebben: elke mug die Knols beet, viel dood neer. Knols schreef in 2009 het boek *Mug, de fascinerende wereld van volksvijand nummer 1*. Hierin beschrijft hij hoe muggen het verloop van de wereldgeschiedenis hebben bepaald.

19 - 08 t/m 01 - 09: Wim Brands als hond

Wim Brands (1959) is dichter, journalist en presentator van het VPRO televisieprogramma *Boeken en Brands met Boeken* op Radio 1. Hij publiceerde de dichtbundels *In de metro* (1997), *De schoenen van de buurman* (1999) en *Ruimtevaart* (2005). In *Neem me mee, zei de hond* (2010) geeft Wim Brands een stem aan o.a. een visser, een au pair, een Poolse klusser, een wijkverpleegster, een dakloze, Elvis, Bob Dylan, Russen, Roemenen en Chinezen, en - vooral - honden.

MENU

ZOETE UI, ZURE UI

Ui in verzuurd Kriekbier, Soubise, Peterselie & Koolzaad € 6,50

ECHTE KAAS

Remeker Puur, Appelstroop & Mosterd € 8,30

SPEKBOKKING

Op oud nieuws, Peterselie & Koolzaad € 8,80

ZWARTE WORST

Appel, Appelstroop, Mosterd € 9,25

KNALGANS

Wilde Gans, Peterselie & Koolzaad, Mosterd € 8,75

Alles geserveerd met brood & mosterdsla. Eventueel aangevuld met wilde sla uit het gemeentebos & kruiden uit de auto-plantage.

DIE KÜCHE DER ARMEN

In het kader van de kunstmanifestatie *Ja Natuurlijk* ontwikkelde kunstenaar en kok Sjím Hendrix *Die Küche der Armen*, een levende sculptuur en besloten restaurant dat handvatten biedt voor een gezonde, duurzame en lokaal gewortelde manier van eten. Een klub waar genoten kan worden van gastronomische hoogstandjes, gemaakt van datgene wat wij massaal laten liggen: varkensoren, miereneieren, halsbandparkiet, kraai & zwaan, onkruid & wild voedsel tot kliswortel, paardenbloem, kapucijnerknol en gekarameliseerde velletjes van melk. Een culinaire vrijzone voor decadente dinergangers.

De club is alleen toegankelijk voor leden & genodigden. Museumbezoekers kunnen een lidmaatschap kopen & op reservering gebruik maken van restaurant *Die Küche der Armen*. Vanuit het lidmaatschap kunnen de genodigden worden gefêteerd op een maaltijd.

De niet-leden en reguliere museumbezoekers kunnen een hapje halen in restaurant *Gember*, dat staat op deze speciale kaart. Voor de grote cateringpartijen worden speciale arrangementen samengesteld met goedkoop, ondergewaardeerd, rest- & vergeten voedsel. *De Ja Natuurlijk* menukaart is bedoeld als smaakmaker en inspiratie voor koks, eters en spijs.

NB. Koolzaadbloemen zijn een voedingsrijke lekkernij voor bijen. De teelt van dit gewas levert een bijdrage aan de kwetsbare bijenstand. Het koolzaad wordt geperst tot olie, het restproduct is een hoogwaardig veevoer.

GEM; Ja Natuurlijk! – Hoe kunst de wereld redt

BY NIEK HENDRIX – 03/04/2013

POSTED IN: ARCHIEF

Een thema-tentoonstelling dat draait om een ecologisch bewustzijn, duurzaamheid en de relatie van de mens met haar omgeving. Dat is zo ongeveer wat er op dit moment bij het GEM te zien is. Zowel de binnen als buitenruimtes zijn in gebruik genomen voor zeer diverse werken en projecten die op de een of andere manier iets met het thema van doen hebben.

En daar zit hem dan direct ook het probleem van de tentoonstelling. Een dergelijk thema is algemeen en werk wat daar bij past toont zich dan ook al snel binnen dat thema alleen. De olievlekken van **Ai Weiwei** gaan echt niet over olieconsumptie maar vanwege de context krijgt het wel die betekenis. Dat ligt niet per se aan het werk alleen, dat ligt ook aan de andere werken en hoe een dergelijk thema wordt gehanteerd. Hierbij denk ik dan ook aan Manifesta 9 met ook een heel duidelijk thema, die dat op een bepaalde manier ook weten te hanteren als kantelpunten voor de werken in plaats van een kapstok. Bij het GEM heb ik te vaak het idee dat het thema gebruikt is als kapstok in plaats van een kantelpunt om de werken heen. Sommige werken kunnen zich wel raad met die kapstok. Het werk van **Pierre Huyge** is bijna zo vreemd in een museale duistere context dat het werkt. Ook de werken van **Driessens & Verstappen** zijn zo der mate niet direct inzichtelijk dat het juist dankzij de context betekenis weet te krijgen in de normale wereld en niet blijft hangen in een zuiver Art pour l'Art.

Daarbij vraag ik me af of de kapstok 'duurzaamheid' of 'natuur en mens' wel helder en concreet genoeg is. Het is niet bepaald een heel urgent en helder thema. Een thema-tentoonstelling over financiële crisis zou stukken actueler zijn en ook meer urgentie hebben. Duurzaamheid was tot voor kort een heel actueel begrip in jaarverslagen bij iedere multinational, maar dat heeft inmiddels plaats gemaakt voor een public awareness met dank aan eerder genoemde crisis.

Het leuke van thema-tentoonstellingen is vooral dat er veel verrassingen en nieuwe beelden in zitten. Die hebben ze hier ook zeer zeker. Natuurlijk komen er werken voorbij die wel bekend zijn, maar gelukkig ook een hoop beelden en

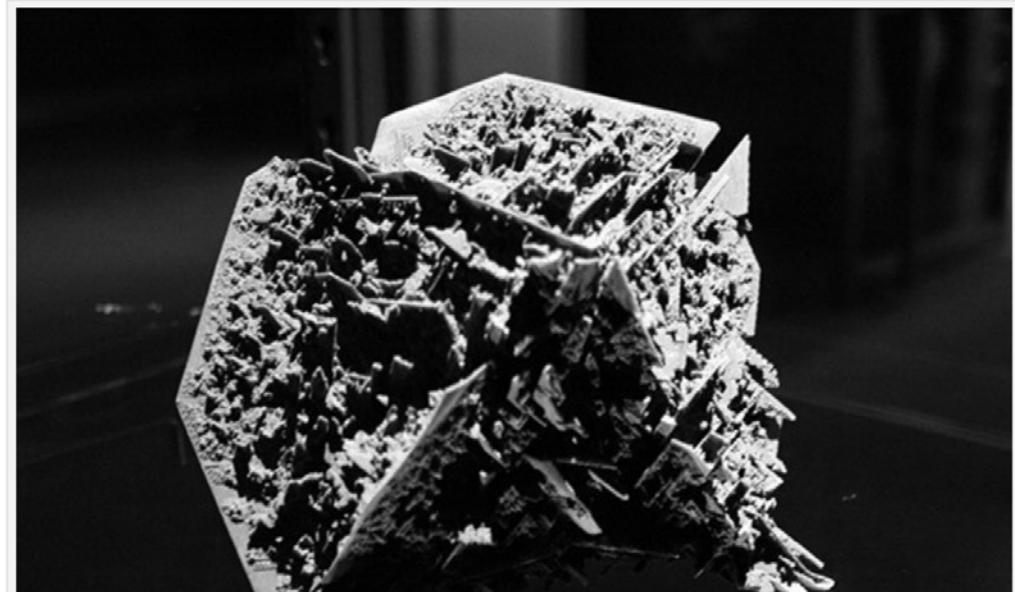
Het grootste pluspunt krijgt het GEM vanwege haar toegankelijkheid. Ik denk dat deze tentoonstelling een van de meest kinder-, school- en leek-vriendelijke is die ik tot dusver gezien heb. Bij alle werken staat een korte omschrijving wat het werk zoal betekend zonder te vervallen in complex jargon of te simplistische taal. Er blijft ruimte voor meerduidigheid en toch wordt een werk inzichtelijk.

Al met al een redelijk degelijke tentoonstelling dus, al heeft het zo zijn kanttekeningen.

Hier een beeldverslag van wat er zoal te zien is;

Driessens & Verstappen – Accretor – Drie unieke 3D-prints

the urban geographer

artist/writer/cartographer

« three inspiring urban sharing concepts

three inspiring urban parasites »

cultures melting into natures: a review of ja natuurlijk (yes naturally)

April 22, 2013 // 0

This post originally appeared on Volume

Ja Natuurlijk (Yes Naturally) is a collaborative art manifestation that is taking place at GEM, Fotomuseum and Gemeentemuseum in The Hague until August 18, 2013. Yes Naturally embraces the increasingly ambiguous space between our ideas of nature and society. The exhibit teases at this contemporary ambiguity, linking the diversity of works on display to two essential questions: What is natural? And who or what decides?

With Artistic Direction from Ine Gevers of Niet Normaal, Yes Naturally showcases international artists' perspectives on the merging of natures and cultures, making its mission to "not distinguish between human[s], nature and technology." Establishing at the outset that nature and culture are highly intertwined phenomena — more connected than discrete — the exhibit swiftly departs from old-school Western notions of society as wholly separate from nature, diving into a highly experimental realm between the fields of art and science. The viewer must quickly accept these basic principles — that there is no such thing as artificial, that nature and culture are one in the same, that cities are ecosystems — or else be left out of the logic and insight provided by the exhibit.

While the pieces that make up Yes Naturally range from the silly to the serious, they are all undeniably full of humour. Onslaughts of laughter are inevitable, and will lead to moments of clarity and a deep understanding that humanity and technology are indeed a part of, not apart from a broader terrestrial ecology. The jocularity of Yes Naturally brings with it hilarious and liberating cognizances.

While taking the traditional form of an art exhibit, Yes Naturally is more of a hybrid-species: an art-gallery meets science-museum meets fun-house. The exhibit is spread within the museum, with installations spilling over the walls and spread throughout the museums' stately grounds. Visitors are first greeted to the exhibit by playful sculptures made from discarded plastic materials, adding colour to the museums' ornamental pools. These large, floating artworks by Filipino artist-duo Alfredo and Isabel Aquilizan are made up of thousands of waste materials that have been ritually transformed into fetishized objects made to protect species and places in nature.

Within the museum's walls, Finnish artist Antti Laitinen's video installation *Bare Necessities* is a humorous critique of the highly romanticized ideal of 'going back to nature'. Laitinen takes this idea to its bitter end, and shares his experience of going into 'the wild' without supplies. Along with capturing humorous images of Laitinen, stark naked and struggling to make a fire, the videos include more solemn moments where the artist, staring blankly over the tree-topped horizon and into space considers the brutish and unforgiving reality of a life 'back in nature'.

Further into the exhibit, Bio-artist Egied Simons' works are small aquatic ecosystems, complete with water, flora, and microscopic water-insects, and neatly contained within three aluminum boxes. The lids of the boxes reflect and magnify their contents, creating a luscious and fine grained pattern that looks like a romantic landscape painting when viewed from afar. Simons brings microscopic subject matter typically relegated to the realm of biology and life sciences to a wider audience. His work allows the viewer to gaze into the scientific/organic world of the micro, offering a powerful experience of the incredibly small beating hearts of snail embryos. With his highly contained ecosystems, Simons explores how science and magnification "makes the small tangible, instantly endowing it with significance and emotion".

Also making use of 'living art' but with a decidedly more political tone, Simon Starling's *Island of Weeds* is a refuge for plants. Responding to the Scottish government's regulation of the growth rhododendrons — introduced from Spain in 1763, and thus deemed a non-native species to be eradicated — Starling has constructed a safe asylum for the offender-organism. In doing so, Starling deconstructs the flawed concept of a 'native' plant species. In the context of a highly globalized world — where plant life need not yield to human-defined borders — Starling renders the Scottish government's policy cruel and ridiculous.

While the humorous tones of the exhibit range from hopeful visions of the future, cynical critiques of the present, and appeals from social and environmental activists, Yes Naturally is above all an exercise in absurdity. Within this absurdity, its tricky and ambiguous subject matter is given room to breathe, allowing its radical principles to be more readily accepted by its viewers. At the end of the exhibit, gazing over a sun-baked mass of plastic — a piece of the *Pacific Ocean Garbage Patch* retrieved by Maarten vanden Eyed, the viewer is mentally prepared to accept that plastic from this horrid pollution is natural, a sort of 21st century formation of coral. And while plankton are adapting to this new nature-culture rapidly, physically incorporating the plastic's nutrients into their metabolism, so should we — conceptually.

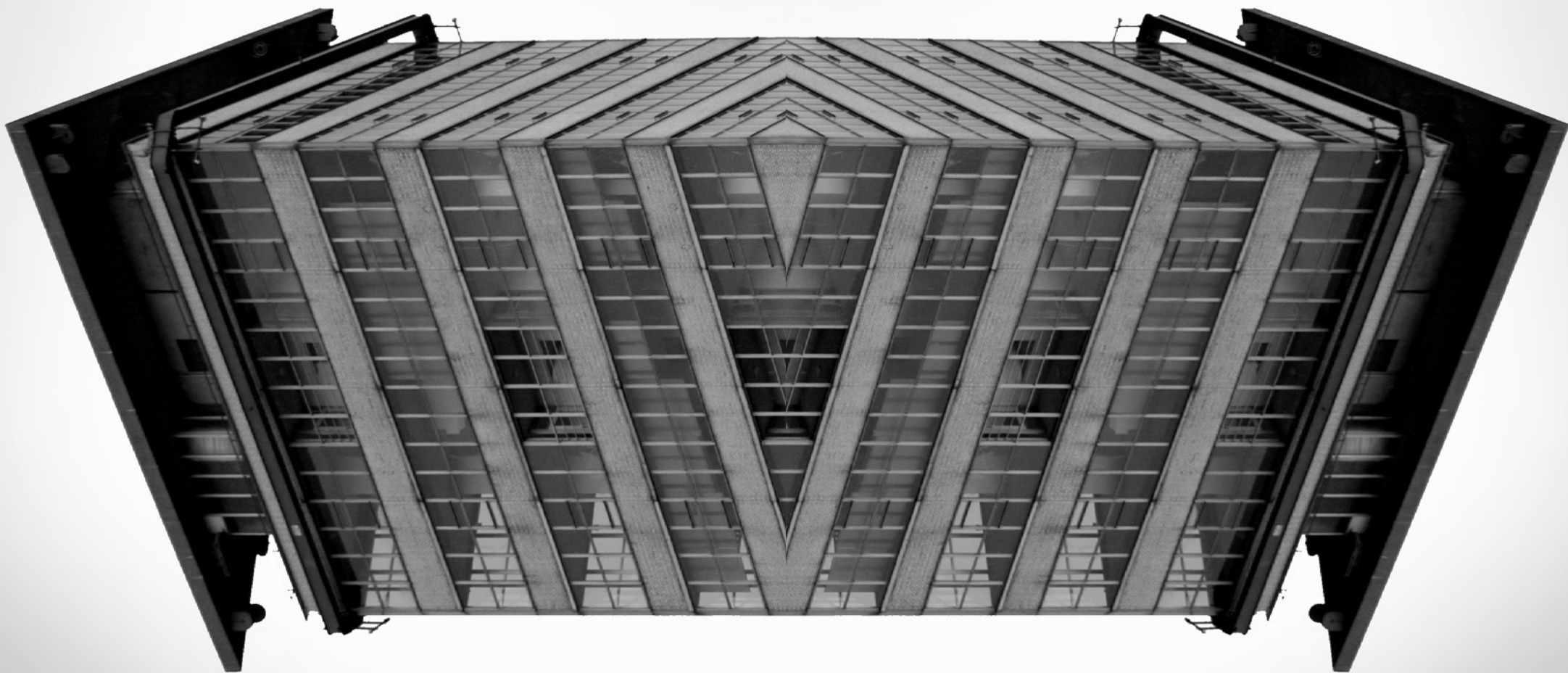
As the visit to Yes Naturally comes to an end, visitors get a chance for final reflections with Finnish artist Tea Mäkipää's *Petrol Engine Memorial Park*. Lining the museum's western wall, abandoned, rusty cars have been ornamentally transformed into large garden beds. Set in the near future, the installation's plaques playfully proclaim the end of the 'age of oil'. The car-garden beds triumphantly embrace an unmentioned new world order, fanciful flowers and plants grow organically upwards, embracing the sky — the antithesis of a world of pollution, petrol and plastics. As today's cars rumble by on the busy city streets, the viewer can contemplate how a change in the order of things — from petrol-economies to something more sustainable, perhaps — necessarily must grow out of the old world order. Shedding the skin of the petrol age, this new age will take up its refuse and trash as resource, and make new out of it.

Petrol Engine Memorial Park

Many more works make up Ja Natuurlijk (Yes Naturally), each exploring how culture and nature can reinforce each other and in the process creates conditions for a better world. The exhibition, at the GEM Museum for Contemporary Art, Fotomuseum and Gemeentemuseum, is open until August 18.

The program for Yes Naturally consists of several events and exhibitions at several locations in The Hague. Be sure to take a look at the [agenda](#) since there's a lot to do, see and explore.

The Commons, human, cultural and natural resources are shared between all of us.

“I see The Commons as a new platform for addressing and reinventing what was called ‘public’ in the modernist period, during the post-war efforts to construct the social state. The old ‘public’ paradigm clearly does not work in our current neoliberal times. Public space, for instance, is being extensively privatized. For me, the current interest in The Commons reflects people’s desire and demand for a new social contract, a new citizenship. Rights and responsibilities are redefined, that’s the price we have to pay for freedom (as the gardener who joined us at The Public Space Society in Zurich said) as we reimagine our role in the governance of cities and seek genuine coexistence, instead

EN

The Commons, or in old Dutch “meent” or “mient”, were traditionally defined as the elements of the environment - forests, atmosphere, rivers, fisheries or grazing land - that are shared, used and enjoyed by all. This form of joint ownership hardly exists anymore today and was transformed into private ownership on one hand or state ownership on the other hand. The research project “The Commons”, refreshes the idea of the commons and explores how common property and its use can be organized.

The Commons focuses on two unused sites near the Gemeentemuseum in The Hague. One is a small wooded area, a remnant of the former dune forest, bordering the garden of the museum and, a short distance away, an empty tower, built by architect JJP Oud in 1969, considered a monument of modernist architecture. The strip dune forest is synonymous for nature commonly shared since centuries and the tower for enormous potential of vacant buildings in the current economic crisis.

The Commons takes the two sites – one is part of nature, the other a cultural artefact – and mirrors them by constructing a platform in the woods that is the same size as the footprint of the tower. This physical platform is intended as a conceptual platform for the exchange of knowledge by participants and visitors to the exhibition.

From April to August workshops, lectures, fairs and an open public court on topics related to the common interest and the local environment such as sustainability, peace and justice will be programmed. Together with visitors and locals alike The Commons experiments and works out ideas for the functioning of a ‘commons’ in current times. The spatial interventions developed will focus on the unique qualities and potential of the Tower of JJP Oud.

The Tower of JJP Oud, being temporarily renamed the Commons Tower, functions as a conceptual framework and engine for the development of a new public function for this building. In collaboration with a group of sympathizers and future users, cultural and social organizations and private initiatives, a project plan will be developed with the intention to acquire and maintain the property. The final proposal will include a business plan, an organization and management structure, a program design and plans for a sustainable use of the tower. This plan will be submitted at the end of August the current owner of the tower and the city.

of gated communities and ghettos, in the difficult times ahead. This is about more than dealing with climate change; it is also about rediscovering a citizenship where the citizens themselves participate in shaping and governing their environment. It is about redefining our relationships with the world and with the earth.” Marjetica Potrc

NL

The Commons, of in Oudhollands meent of mient, is een term om voorzieningen en natuurlijke bronnen zoals water, lucht en grond, die door iedereen gedeeld en gebruikt werden, te duiden. Deze vorm van gezamenlijk bezit bestaat tegenwoordig nauwelijks meer en is opgegaan in privébezit enerzijds of staatsbezit anderzijds. Het onderzoeksproject The Commons, blaast het idee van ‘de meent’ nieuw leven in en onderzoekt hoe gemeenschappelijk bezit en het gebruik ervan georganiseerd kunnen worden.

The Commons speelt zich af op twee waarloosde plekken in de directe omgeving van het Gemeentemuseum. De eerste plek is een verwilderd stukje duinbosgebied. De tweede is de leegstaande toren van architect J.J.P Oud die in 1969 is gebouwd als eerste wolkenkrabber van Den Haag. De strook duinbosgebied staat synoniem voor de sinds eeuwen gemeenschappelijk gedeelde natuur en de toren van Oud voor het enorme potentieel aan leegstaande gebouwen in de huidige economische crisis.

In het duinbosgebied is een driehoekig platform gebouwd als een afdruk, een footprint van de toren van Oud. Op dit platform worden van april tot augustus workshops, lezingen, een summerschool en forum geprogrammeerd over onderwerpen gerelateerd aan het gemeenschappelijk

belang en lokale leefomgeving zoals duurzaamheid, vrede en recht. Samen met bezoekers en buurtbewoners gaat The Commons experimenten aan en werkt ideeën uit voor het functioneren van ‘een meent’ in onze huidige tijd en richten we ons met ruimtelijke interventies op de unieke kwaliteiten en potentie van de Toren van Oud.

De toren van Oud, die tijdelijk wordt omgedoopt tot de GeMeente Toren, functioneert als denkraam en motor voor het uitwerken van een nieuwe publieke functie voor dit gebouw. In samenwerking met een groep sympathisanten en toekomstige gebruikers, culturele en maatschappelijke organisaties en private initiatieven, wordt een projectplan ontwikkeld met de intentie om het pand te verwerven en beheren. Het uiteindelijke projectplan omvat een businessplan, organisatie en beheersstructuur, programma en ontwerp plannen voor een duurzaam gebruik van de toren. Dit plan wordt eind augustus aangeboden aan de huidige eigenaar van de toren en de stad.

Kick-Off Lecture 21 mrt
By Suprabha Senshan
Follow us:
facebook.com/commons
Ja-Natuurlijk.com
Kunstmanifestatie
“Ja, Natuurlijk”
15 mrt t/m 31 aug 2013

The Commons is an initiative of Marjetica Potrc and Ooze (Eva Pfannes and Sylvain Hartenberg) in collaboration with curator Theo Tegelaers (TAAK), Henriëtte Waal and Christiaan Bakker (Master Vacant NL) and the assistance of Lucia Babina and Sven van Asten.

M
moda
Fund

SANDBERG
INSTITUUT
AMSTERDAM
MAKERS BEREYD ADACIEER

Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Ja-Natuurlijk

Ja Natuurlijk

Persbericht
31 januari 2013
Den Haag

Afval wordt kunst voor het Gemeentemuseum Den Haag

De ZomerExpo en Ja Natuurlijk samen op de RAW Art Fair 2013

Van 8 t/m 12 februari staan De ZomerExpo en kunstmanifestatie *Ja Natuurlijk* samen op de RAW Art Fair in Rotterdam. Bezoekers van deze beurs kunnen in de ZomerExpo/*Ja Natuurlijk* stand Afvalhelden maken. Dit zijn talismannen gemaakt van afval zoals plastic flessen, banden, kapotte apparaten, touw en ander kleurrijke materialen. Deze Afvalhelden vormen deze zomer een drijvend kunstwerk op de vijver van het Gemeentemuseum Den Haag.

Het drijvende kunstwerk van Afvalhelden (Articles of Faith) is een idee van het Filippijnse kunstenaarsduo Alfredo en Isabel Aquilizan. Zij raakte geïnspireerd door traditionele religies die fetisjen maken om de oerwouden tegen het kappen van bomen te beschermen. Het kunstwerk wordt op 15 maart gedoopt tijdens de feestelijke opening van de kunstmanifestatie *Ja Natuurlijk* die tot 19 augustus te zien is in en rond het GEM en Gemeentemuseum Den Haag.

Offertafel

Afvalhelden krijgt tijdens RAW Art Fair een eerste podium: beeldend kunstenaar Birgit Verwer bouwt een groeiend altaar. Iedere avond voegt zij nieuwe afvalhelden toe aan een offertafel om de natuur te vieren. Bezoekers wordt gevraagd hun (net niet helemaal) verwelkte bloemen en planten mee te nemen naar de fair en ze af te geven in de stand. Ook deze bloemen en planten worden verwerkt in de installatie als eerbetoon aan de relatie tussen mens en natuur, gebaseerd op respect en wederkerigheid.

Over RAW Art Fair

De RAW Art Fair vindt plaats van 6 tot en met 10 februari, gelijktijdig met Art Rotterdam en Object Rotterdam. RAW biedt jonge galleries, kunstconsultants en kunstenaars een platform van 10.000 vierkante meters. Locatie: Pakhuis Santos, Brede Hilledijk 94.

Over Ja Natuurlijk

De kunstmanifestatie *Ja Natuurlijk* vindt van 15 maart t/m 18 augustus plaats in en rond het GEM / Gemeentemuseum Den Haag. Er is werk van ruim 80 internationale kunstenaars te zien, onder wie **Francis Alÿs, Jimmie Durham, Olafur Eliasson, Peter Fend, Fischli & Weiss, Natalie Jeremijenko, Marjetica Potrc, Zeger Reyers, Tinkebell, Superflex en Ai Weiwei.**

In *Ja Natuurlijk* is de mens niet langer het centrum van de wereld. De kunstenaars in *Ja Natuurlijk* bieden verrassende, nieuwe inzichten en nemen bezoekers mee op reis door natuur en cultuur. Zo wordt afval kunst, lijken lampen te leven en kun je planten ook naar de crèche brengen. Want, wat is natuurlijk en wie of *wat* bepaalt dat?

Noot voor redactie:

Voor meer informatie en beeldmateriaal kunt u contact opnemen met Martine Willekens, m.willekens@ja-natuurlijk.com, +31(0)653600431

www.zomerexpo.nl / www.ja-natuurlijk.com

De perspreview van *Ja Natuurlijk* in aanwezigheid van Carolyn Christov Bakargiev, directeur van de laatste Documenta, vindt plaats op donderdag 14 maart vanaf 14:00. Indien hierbij aanwezig wilt zijn kunt u zich daarvoor aanmelden via pr@ja-natuurlijk.com.

www.nietnormaal.nl